ב"ה
י"ד כסלו
תשכ"ו
8.12.65

בת קול

העורך: אריאל רוזן־צבי. המערכת: הלל ויס, יצחקי משה, מנחם מיכלסון, קיהל יעקב, שיף שאול.
כתובת המערכת: אוניברסיטה בר־אילן, הסתדרות הסטודנטים, ת.ד. 313.
המוציא לאור: הסתדרות הסטודנטים של אוניברסיטת בר־אילן
סודר במסדרת „בייטל" — הודפס בדפוס „דניאלי", תל־אביב, רח' יצחק שדה 36, טל. 38443.

מחריף המאבק על טיסות השכר

מעלה משמונה חדשים מנהלת הנהלת איסט"א ארגון הסיור והתיור של התאחדות הסטודנטים ישראל) מאבק קשה נגד החלטת משרד התח־ורה לאסור על כל טיסות השכר. החלטה זו וגעת קשה בארגון הישראלי ומונעת אפשרות באתם של אלפי סטודנטים זרים לישראל, חושפת ת התירות לישראל בפני התירות לארצות ערב כך מאפשרת לתעמולה האנטי־ישראלית להת־שט בלי אפשרות נאותה להזימה.

השיחות, שהתנהלו בזמן ה־ארון בין נציגי ההתאחדות ין נציגי הממשלה הראו כי מרות היחס האוהל של מר־ת הנציגים לבעיה עומדת מכשול עמדתו הנוקשה של ר התחבורה מר כרמל.

מועצת אגודת הסטודנטים האוניברסיטה שהתכנסה בוע שעבר דנה על הבעיה חליטה על פרסום גלוי דעת יף בו הובעה אפשרות של רזת שביתה כללית של ה־ודנטים בכל האוניברסיט־ת כצעד אחרון לפתרון ה־יה.

זהו נוסחו של גילוי הדעת:
א. מועצת אגודת הסטודנ־טים מרחה בתוקף על יחס ה־זלזול וחוסר ההבנה שמגלה משרד התחבורה בגישתו כלפי טיסות השכר לסטודנטים (דרי־שות שהושגו בכל העולם).

ב. המועצה קוראת לועד ל־השתמש בכל אמצעי הפרסום וההסברה על מנת לעורר את הסטודנטים והצבורם לבעית איסת"א.

ג. המועצה קוראת לועדת הרום של ההתאחדות על מנת לדון בנושא זה ולנקוט ב־צעדים שיראו לה, לפתור בעיה זו.

ד. המועצה מסמיכה את ועד האגודה להכריז על שביתה כללית של סטודנטים בצעד האחרון, לפתור הבעיה.

האוניברסיטה והסתדרות הסטודנטים הצטרפו לאיאסט"א

(האגוד הבינלאומי לחלופי סטודנטים להכשרה טכנית)

השנה הצטרפו האוניברסיטה והסתדרות הסטודנטים ל־איאסט"א. ההצטרפות היא לא רשמית עדיין, אולם כבר מוב־טחת.

מטרת הארגון לארגן חילופים בין ארצות שונות אשר ב־מסגרתם יוצאים אלפי סטו־דנטים בתקופת פגרת הקיץ מארצותיהם לארצות אחרות ע"מ לקבל הכשרה מעשית ב־מפעלי תעשיה, במכוני מחקר, במשקים חקלאיים וכיוצא ב־אלה.

הכשרה זו נוסף על התועלת הישירה לסטודנט המשתתף בה מהווה גם גורם מדיני רב ערך באשר היא מהווה אמצעי נוח לעידוד התירות ולקשירת יחסים בין המדינות המשתת־פות במסגרת זו.

במשך 18 שנות פעולתו של האיגוד השתתפו בחילופין ש־אורגנו על ידו למעלה מ־100.000 סטודנטים.

נציג האוניברסיטה באיגוד הוא המזכיר האקדימי מר א. פומרנץ ונציג הסתדרות הס־טודנטים הוא חבר הועד דניאל פרקש, שיזם את ההצטרפות לאגוד.

במחלקות מדעי הטבע כבר החלה ההרשמה לסטודנטים מן השנים ג. ד' וה' המעונינים לצאת להכשרה טכנית במס־גרת זו לחו"ל בקיץ 1966.

עשור לקיום האוניברסיטה

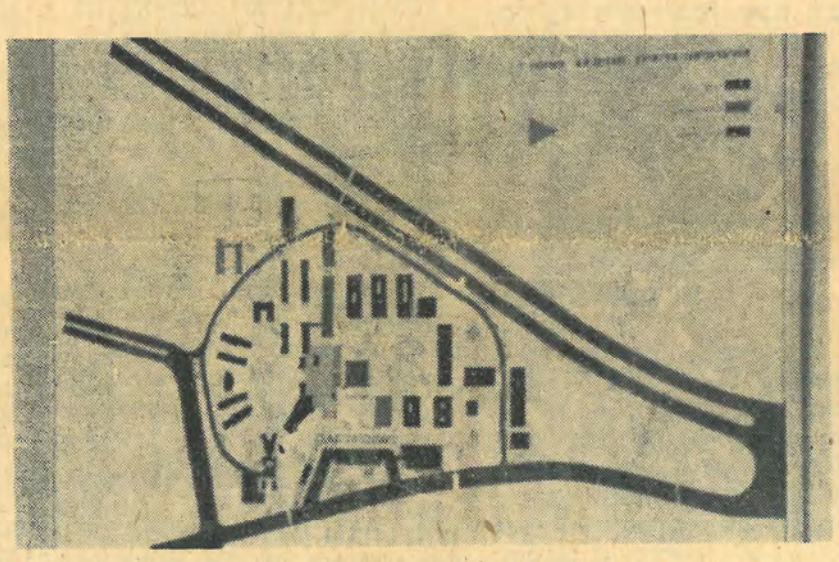

תכנית אב לבנייה של האוניברסיטה

חסרונו של בית הסטודנט פוגע ביעוד האוניברסיטה

יצחק פרנקל
יו"ר הסתדרות הסטודנטים

בטקס הנחת אבן הפינה לאוניברסיטה בר־אילן, כרו כל בבדים אזנם כאשר ניבא מיסדה ומקימה, פרופ חורגין ל ואמר: האוניברסיטה הזו גדולה תהיה. הכל תלו יהם בנוף ולא ניתקל מבטם בשום דבר קטן או גדול. ו ערימות חול נודד, שיחי פרא ומעט עשבים שוטים. אמצו את כל דמיונם וניסו לראות בעיני רוחם כיצד וסוסו כאן בנינים, ינטעו עצים ודשא ירוק יקיף הכל, אולם שקרה כעבור עשר שנים הוא מעבר לכל דמיון.

ברייו של פרופ' חורגין קמו והיו.

זו גם רגעים קשים בתולדות האוניברסיטה. פעמים היה מה כי החזון ישאר בגדר נבואה שלא נתקיימה, אולם ות לרוח הגבורה אשר פעמה בלב מקימה, הודות לעק־תה של היהדות הדתית והודות לסטודנטים אשר זרמו יה בהמוניהם, קמה אוניברסיטה בר־אילן והיתה למציאות. מציאות איזה שיגרתית. כאן לא צץ עוד מוסד להשכלה דה, כאן קמה אוניברסיטה שבעתיד הלא רחוק תשמש וא לקנאה לשאר חברותיה בשל סגולותיה והמטרות ר הציבה לעצמה.

האוניברסיטה צמחה וגדלה, ומגדלה, אותו מגדל אשר ם לא יודע פשרו, חולש על נופה של רמת־גן. ההתפת־ ן היתה בקצב מהיר; מ־50 סטודנטים ל־2000, ממבנים רים לעיר בזעיר אנפין.

וד שמבטן ניתקל במועדון הסתדרות הסטודנטים. הוא וה כה קטן, כה עלוב, דומה לסניפון של תנועת נוער. ו מועדון אשר תוכנן וניבנה עבור 50 סטודנטים, אינו מתאים ואינו משתלב בנופה של האוניברסיטה עד שהוא מעורר רחמים. אנו, הסטודנטים, מצטיירים כלפי חוץ כאדישים, אולם כאשר מזדמן לנו לבקר במרכזי הסטודנטים אשר בירושלים, תל־אביב וחיפה, אנו מתמלאים קנאה. גודלו של מועדוננו זהה עם גודל חדר בודד מתוך עשרות החדרים אשר עומדים לרשות הסטודנטים בכל אוניברסיטה.

האדישים מבינינו אכולי קנאה ואילו הרצינים כואב להם. המצב רציני הרבה יותר משנראה לעין. לא נזכיר את הקשיים הניגרמים לסטודנטים מחוסר מקום. המועדון מלא מ„פה אל פה" כאשר מתכנסים בו 50 סטודנטים ובמסעדה רבים המפטפטים מאשר הסועדים. נא לזכור: אלפיים סטו־דנטים מסתובבים בשטח בין הרצאה אחת לשניה בלי מקום סביר להניח בו רגליהם. בקיץ נפתרת בעיה זו במקצת בעזרת כרי הדשא ומה בשאר עונות השנה?

יתירה מזו, אין כל אפשרות בידי הסתדרות הסטודנטים לפתח פעילות לשמה וליצור הווי במקום. מבחינה זו דומים אנו לבית ספר תיכון; באים להרצאה והולכים הביתה. אין היכן להישאר. אין כל יכולת ליצור הווי שאוניברסיטה בר־אילן זקוקה לו בשל צביונה המיוחד. כך אנו פוגמים בלית ברירה במטרה שהציבו לפניהם מייסדי האוניברסיטה, מטרה ששלטונות האוניברסיטה צריכים להיות כה חרדים לה.

האם הרצאות במדעים השונים יקרבונו לקראת מטרה זו? רק שוטה יענה בחיוב על שאלה זו. דעתנו היא כי רק רכוז סטודנטים רבים הבאים מרצונם הטוב ליטול חלק בחוגים מגוונים, יוכיח כי אפשר לפתח חיי תרבות ערים ושלמים במסגרת המסורת היהודית. כהיום הזה, בו נדמה לצעירים רבים בישראל כי הדת היא ענין שאבד עליו הקלח ואי אפשר לשלבה בחיי תרבות מלאים, להס־תדרות הסטודנטים נועדה מטרה נעלה, ספקו לה את האמ־צעים החיוניים להגשמת מטרה זו. אין זה מחובתנו ואין ביכולתנו להקים את המרכז לסטודנט. כשאנו פונים להנהלת האוניברסיטה ושוטחים בפניה את בקשתנו, מביטים עלינו בעיניים האומרות: „רק דרישות יש לצעירים הללו", ותוך כדי כך מסבירים לנו, כי יש דברים חשובים יותר.

האמנם?

השנה ייצא ספר הבוגרים

הסתדרות הסטודנטים בשתוף עם הנהלת האוניברסיטה עו־מדת להוציא השנה בפעם ה־ראשונה בתולדותיה ספר ה־בוגרים.

בספר זה יתפרסמו תמונו־תיהם של בוגרי האוניברסיטה בשנת הלימודים תשכ"ו ב־צרוף מספר משפטים על קו־רות חייהם.

הוצאת ספר כזה מקובלת בארה"ב ועתה אנו מעונינים להשריש מסורת זו באוניבר־סיטה שלנו.

סטודנטים שנה ד' מכל ה־פקולטאות מתבקשים להמציא את תמונותיהם למשרד הס־תדרות הסטודנטים ולמלא ש־אלון, שיקבלוהו במשרד ב־שעות הקבלה.

למנחם מיכלסון
ברכות לכניסתך לעבודה במערכת
כולנו

מה עושה פרופ' קורצוייל בשעות הפנאי

מועצת הסתדרות הסטודנטים מנתה ועדה בת 7 חברים לטפול בבעית בחינות הב.א. הועדה הודיעה במכתב על מגויה לרקטור ולראשי המחלקות.
עוד באותו יום נתקבלה „תשובתו" של פרופ' קורצוויל למכתב.
אנו מפרסמים כאן את המכתב ואת „תשובתו" של הפרופ'.

זהו המכתב, שנשלח:

הסתדרות הסטודנטים
אוניברסיטה בר־אילן
רמת־גן
טלפון PHONE 722658

Students Organization
BAR-ILAN UNIVERSITY
RAMAT-GAN

בע"ה כב' חשון תשכ"ו.
17 .11 .65

לכבוד

א.נ.,

מרינו מתכבדים להביא לידיעת כב' כי הסתדרות הסטודנטים מתכוונת לכנון לתקים ועדה לטפול בבכלול בעיות של בחינות ה- ב.א. .

מוקצה הסטודנטים הקיבה וקרה זו והסמיכה אותה לפעל בכל הנוגע לבחינות ה- ב.א. .

חברי הועדה הם:
יו"ר יצחק פרנקל
בנימין בר-טוב
יוסף רוטמן
מיכאל ויינלין
דוב יגודניק
אליהו מגר
דניאל פרקש

בכבוד רב

יצחק פרנקל
יו"ר.

העתקים לרקטור האוניברסיטה
לראשי המחלקות
לפר חדלר, למר פומרנץ ולרב שינדלר.

וזהו ה„תשובה" שנתקבלה:

אוניברסיטה בר־אילן
רמת־גן
המזכירות האקדימית

Bar-Ilan University
Ramat-Gan, Israel
Office of the Registrar

ב"ה, כ"ב חשון תשכ"ה.
17 בנובמבר 1965.

לכבוד
מר פרנקל
יו"ר הסתדרות הסטודנטים.

א.נ.,

הריני מתכבד להביא לידיעת כב' שהחברה להחיאת הקיסר פרנץ-יוסף זצ"ל מצאה לנכון להקים ועדה המורכבת מיוחדת לבישול גולם במוצאי-שבת לכבוד "מלווה-מלכה". לועדה זו תהיה מסובפת ועדת משנה לגידול חתולים ושפנים-בית.

חברי ועדה הם:
THEOPHRAST BOMBAST JEITELES
ANDREAS KARPELES
GLORIOSOS MUNELES
VIKTOR AMADEUS ABELES
HERKULES TEVELES

בכבוד רב,
גיין קוילוי
פרופ' ב. קורצוייל.

העתק: מר אדלר המנהל הכללי
מר פומרנץ
הרב שינדלר
מר קצנרג

מפעל השכפול מודיע:

ספרי ייבוא לועזיים:

בשל הסיבות הנ"ל החל הטיפול בשטח זה במאוחר. אולם כרגע אנו יכולים לבשר שלאחר מו"מ ממושך עם מר רובינזון (היבואן הגדול של ספרי לימוד בלועזית), הגענו להסדר מסוים אשר יקל במידה רבה על ציבור הסטודנטים ולהלן הפרטים:

סטודנטים החפצים לקנות ספרים מסוג זה צריכים להירשם אצל הזבן בשעות המכירה, למסור את שמם, כתובתם, ולהפקיד בידו 50% מערך הספר, ע"מ להבטיח קניתו. הקניה תהיה במרוכז אצל מר רובינזון, והאספקה תהיה דרך מפעל השכפול כאן. זמן האספקה אינו קבוע. אם הספר מצוי בארץ — ניתן יהא לספקו תוך שבועיים מקסימום. אולם באם אזל ויש להזמינו מחו"ל — יש להמתין 3 חודשים.

חוברות משוכפלות של מפעלי השכפול בירושלים, ת"א, שלוחה וטכניון:

סטודנטים המעונינים בחוברות הנדפסות במפעלים הנ"ל — יוכלו להזמינם ע"י הרשמה אצל הזבן והתחייבות לקנותן לכשיגיעו. האספקה היא מידית על־פי־רוב. קטלוגים של החוברות הנ"ל הם בדרך אלינו, ויועמדו לרשות הסטודנטים ברגע שיגיעו.

חולצות וחלוקי מעבדה:

מתנהל מו"מ על רכישה מרוכזת וזולה.
פרטים יפורסמו בזמן המתאים.
נא לעקוב אחרי הפרסומים בלוח המודעות של מפעל השכפול.

עמוד לאוניברסיטה

בחברת ה„מחר" — ישלטו אנשי המדע

אריאל רוזן־צבי מראיין את:

פרופ' שכטר

דקטור האוניברסיטה

השאלות היו כבר מוכנות זמן רב לפני שנכנסתי לשיחה עם הרקטור. העדינות שבהן סומנו והודגשו בקווים אדומים, שפירושן הוא: כאן צריך ללחוץ.

אלא, שהקווים הפכו למיותרים בתכלית משנתנו התשובות. כל תשובה היתה מקיפה ומרוכזת. פרופ' שכטר לא השאיר כמעט אף פרצה אחת — הוא לא נזקק „להתבצר" ב־עמדת הגנה, כל תשובה „כסתה" מ־מילא את כל השטח. ובקלה כבחמו־רה יותר טיפל באותה מתינות, רי־כוז וישוב הדעת. על ראשון — ראשון ועל אחרון — אחרון ישר ולעניין.

שאלה: אנחנו מוגדרים כאוניברסיטה דתית, הייתי מעונין שתגדיר כיצד אתה רואה את מהותה ותפקידה של אוניברסיטה דתית ו־הייתי רוצה רק לעלות שאלה מנחה אחת, האם עצם קיומה של האוניברסיטה כאוני־ברסיטה דתית אינו מגביל את החופש ה־אקדימי?

פרופ' שכטר: (מהרהר מעט) זו שאלה ישנה נושנה. מה זה מהות של אוניברסיטה דתית איננו חושב שזה נושא לראיון מפני שאיני חושב שמישהו יכול לתת על כך תשובה בכלל. ומובן, שכמו בהרבה מאוד שאלות יסוד של החיים, החיים נמשכים בלי שנותנים תשובה. למעשה אנחנו מגששים באפילה ברוב שאלות היסוד של החיים. אם נעיף מבט להיסטוריה של הפילוסופיה נראה, שאותן שאלות, שעמדו ברומו של עולם לפני 2000 שנה הרי במשך כל הדורות ועד ימינו אלה ממשיכות לעמוד על הפרק כמו שאלת חופש הרצון, שאלה ההכרה וכו'. יחד עם זה כל אדם גם אם אינו יודע אם הוא חופשי להחליט הוא חי, הוא מתפרנס, עובד וגם מחליט וכו. **כך גם אוניברסיטה דתית היא אע"פ, שאינה יכולה ל־הגדיר מהי בדיוק.** אחת השאלות המ־פורסמות, שהטרידו אותנו בשנים האחרונות היתה שאלת מיהו יהודי אני חי כיהודי. באותה שעה ששאלו כל מיני אנשים מהי דעתם נשאלתי גם אני, ולא אתימר להגיד, שנתתי תשובה לזה. אע"פ כן אני חושב, שאני חי לפי מיסב הבנתי לפי אותם המו־שגים הפרוביזוריים שיצרתי לעצמי על ה־ישות היהודית.

(בהחלטיות) התפיסה על המהות של או־ניברסיטה דתית תשתנה ודאי. אנחנו מת־כוננים בכנס העשור לארגן גם הרצאה על שאלת מהותה של אוניברסיטה דתית, ואני בטוח שאותו מרצה, שירצה השנה ושנמצא אצלנו כבר שנים מספר, אילו שאלו אותו לפני שנים היה נותן תשובה אחרת. וכשנזכה לשמוע אותו ביובל ה־20 וה־25 אז אצפה ממנו שיתן שוב תשובה אחרת. אני מניח, שתהיה התפתחות אז.

(מפסיק לרגע, חושב ואומר) במה אני רואה את המהות של אוניברסיטה דתית? אומר זאת בצורה פשטנית. לדעתי, על או־ניברסיטה דתית לדאוג לכך, לאיזו מטרה ישתמש אדם בידיעות שהיא מקנה לו. ל־התעלם מזה זהו לדעתי פשע. מתוך גישה זו אני נמשכתי לאוניברסיטה ואני רואה בזה את היעוד שלנו.

רוחו של מוסד ששם לעצמו מטרה חינו־כית מבטאת בעיקר בצביון. הנכס עליו אנחנו חייבים לשמור הוא האווירה החינוכית של האוניברסיטה. **זה אינו חייב להתבטא בזה, שכל מורה הוא דתי או שכל תלמיד הוא דתי,** זה לא ענין של אחוזים, לפעמים יכול איש אחד לקלקל את הכל. לפעמים יכולים אנשים, שלאו דוקא חותמים על כל הלכה, ומתוך אישיותם המוסרית להשפיע לטובה יותר מאחרים, שבאופן פור־מלי נקראים דתיים.

גם החופש האקדימי מוגבל

במה שנוגע לחופש אקדימי, זהו שוב מושג הדורש הרבה מאוד מחשבה כדי להגדירו. **ראשית, שיהיה ברור, שכמו כל חופש גם חופש אקדימי הוא מוגבל. לא קיים בכלל חופש מוחלט בעולם וכל אדם כבול בכבלים מסויימים בכל מה שהוא עושה, כיון שאילו היה אדם אחד שאינו כבול היה יכול להרוס את העולם. כפי שר־אינו בדורנו שאדם אחד הגיע לא רחוק מכך. וע"כ גם חופש אקדימי לא יכול להיות מוחלט.** אינני חושב שפה המקום לנסות להגדיר הגדרה מדויקת, אבל אני רוצה לומר, שלכל מוסד יש הג־בלות שלו.

בודאי שאין להניח שאיזו אוניברסיטה בארץ ואוניברסיטאות רבות בחו"ל היו מע־סיקים אדם בעל השקפות נאציות כמרצה במדעי המדינה. אני חושב שיש הרבה פחות נגיעה בין המדע לבין הדת היהודית מן נגיעה הקיימת בין השקפות פוליטיות מסו־יימות לבין מקצועות מדעיים כגון היסטוריה כלכלה, סוציולוגיה, אנתרופולוגיה ואפילו לפעמים ביולוגיה ואחרים. אינני מכחיש כלל וכלל שנוצרות בעיות עדינות ומובן, שכל אלה, שאינם רואים בעין יפה את קיומנו מעוניינים לעשות כפי שאומרים „צימס" מזה ולנפח את זה. אני סבור, שאנו לא צריכים ללכת שולל אחר נטיות כאלה. אינני סבור שיש כאן סתירות בהשקפות יסוד והרבה מאוד מה שאחרים חשבו בענין זה הופרך ויש עוד מקום להפריך. **מה שנחוץ מצדנו, ולא אעלים את זה, הוא אומץ לב מסויים ואני חושב שע"י כך וע"י האמונה, שיש לנו, אפשר לקוות, שנתגבר על כל הק־שיים הללו.**

אוניברסיטה אינה סניף של מפלגה

שאלה: מהו טיב הזיקה, שבין המפלגה הדתית הלאומית לאוניברסיטה?

פרופ' שכטר: הדבר ידוע ואין זה סוד ואין לנו כל סיבה להתבייש באבותינו. אבו־תינו היו תנועת המזרחי בארה"ב ואני רוצה לרשום לכבודם וגם לכבודם של אנשי התנועה המקבילה בארץ, **שהם הבינו שלא יכול להיות קשר בין האו־ניברסיטה למפלגה ואפילו לא בין אוניברסיטה לתנועה. ואחרי שה־קימו את המפעל הזה הם הסתלקו מן הזיקה הזו והקימו ועד נאמנים, שהוא אומנם מכיל, וזה טבעי, הרבה מאוד מאותה תנועה, אבל גם אנ־שים שאינם משתייכים לתנועה.**

אם מישהו חשב שע"י הקמת האו־ניברסיטה יגרום לכך, שיהיו למפלגה יותר קולות בבחירות היה צפוי לו שיתאכזב, כיון שזה דבר אבסורדי. לשם כך קיימים סניפים של התנועה והאוניברסיטה אינה יכולה להיות סניף של התנועה. אם התנועה באמת מת־כוונת במה שהיא דוגלת, היינו: עיצוב פני המדינה ועיצוב דמות אזרחיה אני חושב, שכיוון המחשבה צריך להיות לגמרי אחר. אינני רוצה לומר שבזה השגנו את הכל, אבל אני חושב שהתנועה חייבת לראות באו־ניברסיטה בר־אילן לא מכשיר לתעמולה או להכשרת אנשי מפלגה אלא כלי המסוגל להכ־שיר מנהיגים רוחניים ומדעיים, שיהיו חדורים רוח התורה. לדבר זה לדעתי יש חשיבות מכרעת לא רק במדינה וביהדות אלא הרחק מעבר לזה. **כיון שהחברה של היום ב־חלקה הגדול והחברה של מחר במידה מכרעת היא חברה שבה השליטים אנשי מדע. כשם שבעבר היא היתה חברה של אנשי צבא ופוליטיקאים היא תהיה בעתיד חברה של אנשי מדע.**

הסנט עובד בהרמוניה

שאלה: אעבור לשאלה אינטימית יותר. יש כל מיני לחישות בקרב הסטודנטים, כאילו בסנט שלנו קיימים שני גושים ה־נלחמים זה בזה. אולי לא נלחמים, אבל עכ"פ קיים מתח בין שני גושים אלה. אולי תוכל להזים את השמועות או אולי לאשר אותן אם הן נכונות?

פרופ' שכטר: באותה מידה, שבכלל יש יסוד לשמועות אלה הרי הם באים כמו אתרוגים אחרי סוכות. יש איזה ענינים שהם נחלת העבר שהתחלחלו עכשיו לתודעת האנשים החושבים ע"י כך לגלות סנסציה. במידה שהיה אמת בדבר הרי זה היה פעם. **אני חושב, שהסנט שלנו עובד ב־הרמוניה.** לא אסתיר שישנם גם אנשים, בעלי גישות שונות וישנם חילוקי דעות, אבל דבר זה קיים בכל מקום ואני חושב שיש בענינים אלה אם הם נעשים בצורה גלויה, הוגנת ותוך שאיפה לפיתוח המוסד, תועלת.

שאלה: ועוד שאלה אישית: ידוע ש־פרופ' הם עם קשה קצת. מענין היה פעם לשמוע כיצד הפרופסורים עצמם מסתדרים ביניהם?

פרופ' שכטר: (בחיוך) אני מציע, שמי ש־מתענין בזה ישתדל להיות פרופ' ובמשך הזמן הוא ימצא את התשובה לשאלה זו.

שאלה: ונעבור שוב לבעיה מתחומי ה־אוניברסיטה, בעית ההכרה בחוגים רבים. כיצד פועלת האוניברסיטה בכיוון זה, ומהם הסיכויים לעתיד?

אין לנו צורך באפוטרופסים מבחוץ

פרופ' שכטר: היקף הבעיה היום הוא מצומצם ביותר. אנחנו קיבלנו הכרה למעשה, כמעט לכל המחלקות, שהן ראויות לכך לדעתנו לתואר ראשון. בקשר לתואר שני יש לנו עדיין טענות די חמורות. **האוני־ברסיטה חושבת, שהגיע הזמן שהיא הוכיחה בגרות ואיננה זקוקה עוד לאפוטרופסים מן החוץ, במידה וה־אוניברסיטה תמצא שהיא זקוקה ל־הדרכה ולעצה הריהי במצב שהיא יכולה לדאוג לזה בעצמה.** ודוקא עכשו ביקשנו איש מדע מפורסם מן החוץ לתכנן לנו מחלקות מסויימות ולבנות בשבילן תוכ־ניות אב. ואני רוצה לומר שדבר זה מקובל כמעט בכל אוניברסיטה ואפילו האוניבר־סיטאות החשובות והותיקות ביותר נוהגות להתיעץ עם אנשים מבחוץ. גם לאוניברסיטה העברית ולאוניברסיטאות אחרות יש במק־צועות שונים חבר יועצים קבוע. המועצה להשכלה גבוהה אינה מהווה חבר כזה היא אינה מתאימה לזה מבחינת הרכבה ויש לה תפקידים אחרים. **אנחנו חושבים, שה־מועצה להשכלה גבוהה יכולה במצ־פון שקט להשתחרר מן העול הזה ולעקוב אחרי האוניברסיטה שלנו ואותו דבר נוגע גם לאוניברסיטה של תל־אביב.** אנחנו פנינו כבר למועצה ואנו מקווים, שבקרוב ענין ההכרה הגלובלית במוסד יגיע לדיון.

שאלה: אתה סבור, שהקמת הרשות המ־דעית החדשה, שתבוא במקומה שלה מועצה להשכלה גבוהה תפתור את הבעיות.

פרופ' שכטר: המשגה העיקרי, שנעשה במועצה להשכלה גבוהה הוא בקשר להר־כבה. זה ברור, שגוש כזה חייב להיות גוף נויטרלי והמועצה להשכלה גבוהה נבנתה מתחילתה בצורה, שנתנה משקל יתר למוס־דות ותיקים, שלא כולם בתוכם היו מעונ־יינים למלא את יעודה הממשי של המועצה להשכלה גבוהה כפי שהוא מוגדר בחוק, וזה בין היתר פיתוח של מוסדות חדשים. **יש זרמים במוסדות הותיקים, ש־חשבו, ואולי ממשיכים לחשוב, ש־אין מקום למוסדות חדשים. במה שנוגע לרשות החדשה יוזמיה לפ־חות באופן עקרוני הכירו בכך, ש־יש לתקן את הפגם הזה.** הם המליצו על דבר שאני דרשתי מן היום הראשון שהייתי חבר במועצה להשכלה גבוהה, והוא שהיא תקיים נציגות פריטטית. ברשות המו־צעת יהיה נציג אחד מכל מוסד וכולם יחד יהיו רק מיעוט קטן בתוך הרשות. הרכב הוא באופן עקרוני מכוון לכך ועדות לכך היא, שיש אפילו סעיף בתוך ההמלצות האומר, שכאשר יוחלט לצרף נציגים של מוסדות חדשים, שיקומו, יש צורך בצרוף של אנשי ציבור מעל למספר הנציגים כך, שיש כוונה ברורה, שנציגי המוסדות יהיו במיעוט. **מובן, שיש כאן דלת אחו־רית ושאלה מי יהיו אנשי המדע ואנשי הצבור. אני חושב, שכל מי שההשכלה קרובה ללבו יצטרך ל־השגיח על כך שדרך הדלת האחורית לא יכנסו נציגים, שיהפכו את הר־שות הזו שוב לגוף של אינטרסנטים.**

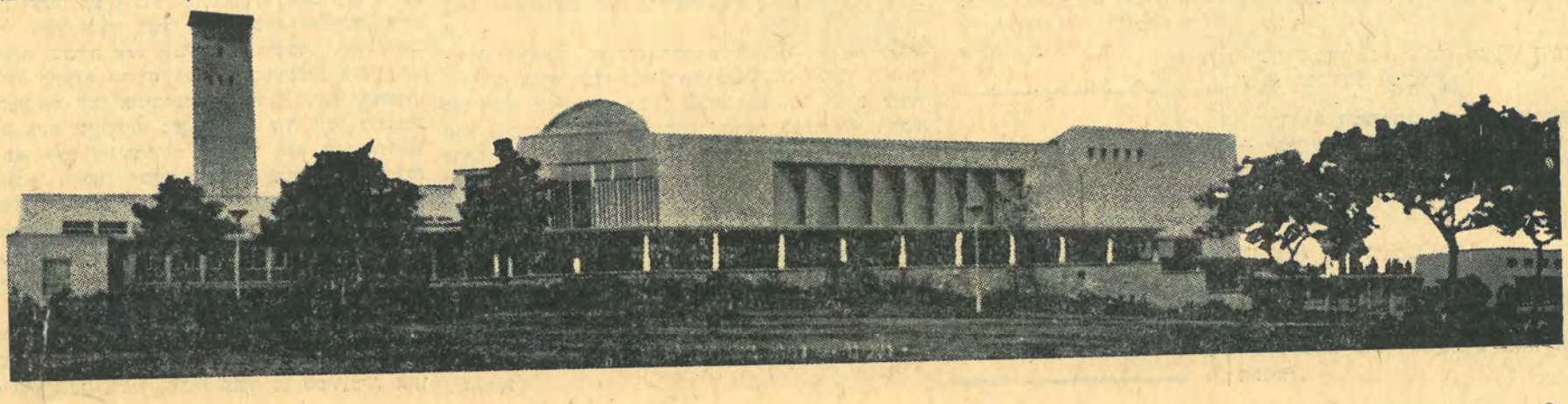

בר-אילן

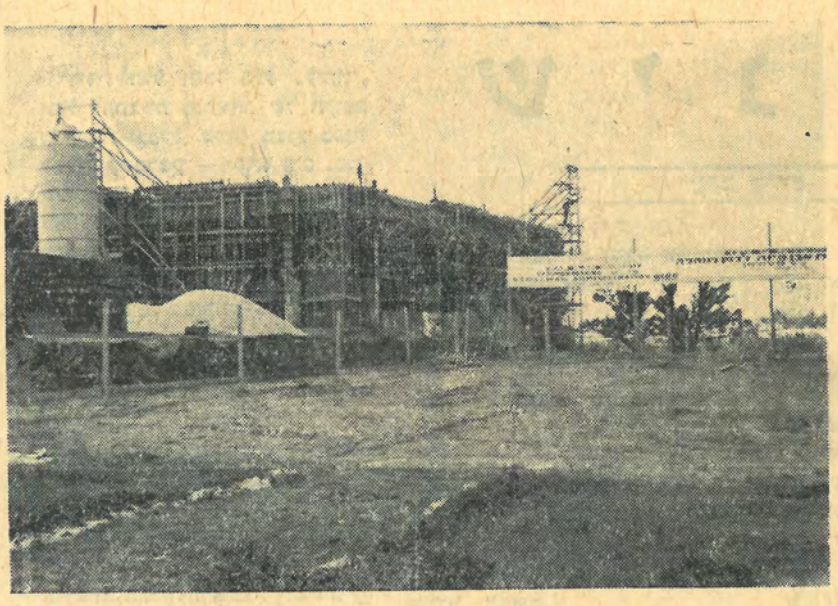

על האוניברסיטה, בעיותיה, מגמותיה ותכניותיה לעתיד בשנת העשור לקיומה בשיחה עם רקטור האוניברסיטה פרופ׳ שכטר ועם מנהלה האדמיניסטרטיבי מ. אדלר

האוניברס׳ תעלה למקום המכובד ביותר

מתתיהו אדלר
מנהל האוניברסיטה

ממסמר, שנפל באחד החדרים ועד תוכנית אב לאוניברסיטה למשך ה׳ שנים הבאות משתרע תחום שלטונו של מנהל האוניברסיטה. ים של דאגות קטנות וגדולות ואלפי ענינים מ־ענינים שונים.

היושב בחדרו של מר אדלר, ב־מרכז העצבים של האוניברסיטה יושב הוא. מחדר זה מתחיל הכל ל־נוע ולתסוס. ואם חדרו של הרקטור הוא מוחה של האוניברסיטה הרי חדרו של המנהל הוא לבה.

בקיצור, התחלתי למשש את ה־דופק של האוניברסיטה.

שאלה: אפתח בשאלה ישירה וענינית. מהם התוכניות לפיתוחה של האוניברסיטה בעתיד?

מר אדלר: אנחנו הושבים, שהאוניברסיטה תוך 3 השנים הבאות תגיע ל־4000 סטודנטים, העובדה שבמשך שנתיים גדלנו מ־1100 ל־2200 מוכיחה, שיש כל הסימנים לכך, ש־אנחנו תוך 3 שנים נעלה על 4000. יכולנו לעלות על המספר לו היו אפשרויות קליטה. הבעיה המרכזית היא ליצור את הכלים הד־רושים לקלוט את הסטודנטים, במיוחד במדעי הטבע, ואולמות ע״מ להכיל סטודנטים ל־הרצאות מרכזיות. בסידורים שעשינו השנה הצלחנו לקלוט עוד כ־500 סטודנטים בכיתות שבנינו בצריפים. ומתברר, שזה פתרון טוב וגם נעים לשבת שם. ברור, שזה תלוי ב־אמצעים הכספיים, שנצליח לגייס בחו״ל ובהלוואות, שנקבל מן הממשלה אנחנו נקדיש את עיקר מאמצינו לשני הכיוונים הנ״ל.

שאלה: האם אתה חסיד שיטת הפיתוח המהיר, כלומר: פיתוח בכל מחיר או אתה גורס, האטת קצב תוך כדי התבססות איטית?

מר אדלר: אני בהחלט בדעה השניה, ש־עלינו להתקדם באיטיות. אין לנו כל כונה להתחרות בכמות במוסדות להשכלה גבוהה אחרים בארץ. אנחנו בהחלט רוצים להת־חרות אתם באיכות. ואם תשאל מדוע בכל זאת קלטנו מספר רב של סטודנטים בזמן קצר כל־כך? פשוט, זה היה צורך השעה. הלחץ, שהופעל על המדינה, על משרד החנוך, על הצבור האחראי להעמדת דור של אנשי השכלה, שהמשק דורש אותם היום, הכניס אותנו לתוך הטרנס הזה ולא היתה לנו כל אפשרות להתחמק מכך. **כך שיהיה לא פחות צורך בכוחות למנוע קליטה נוספת ומצד שני להשקיע גם מרץ בבניה. זאת אומרת, שהפיתוי והלחץ לקבל תלמידים נוספים הוא כל־כך גדול, שלפעמים אין אפשרות לומר, לא! אבל אין כל ספק, שאנחנו נת־חיל עתה למיין את הסטודנטים ונצטרך להתקדם באיטיות** כי יש צורך לבסס את הדברים בשני כיוונים: קודם כל ליצור את הכלים הטכניים לקליטת הסטו־דנטים וחוץ מזה בעיה עוד יותר חמורה להקים את צוות המורים. זוהי בעיה מר־כזית לכל המוסדות ובעיקר למוסד צעיר ובמיוחד לנו. שאנו רוצים בעיקר למצוא מורים דתיים בעלי רמה אקדימית מתאימה: שיהיו ברוחם מתאימים למוסד.

שאלה: אם הזכרת את הבעיה של מרצים דתיים, רציתי לשאול שאלת הבהרה, האם עובדת היות המרצה דתי או חופשי מהוה אחד הקריטריונים המרכזיים בקביעת קבלתו למוסד?

מר אדלר: למעשה זוהי שאלה, שצריך היית להפנות לרקטור, אבל אם כבר שאלת אני מוכן לענות. אני חושב שהקריטריון המרכזי שצריך להיות, והוא גם כזה, ש־**המרצה צריך להיות בעל רמה אק־דימית והשגים אקדימים מתאימים. נוסף לכך כמורה הוא חייב להתאים לרוח המוסד.**

שאלה: אם נכנסנו כבר לשאלה של רקטור ומנהל אוניברסיטה אולי תבהיר לנו בעצם מהם סמכויותיו של מנהל האוניברסיטה ומהם תפקידיו?

מר אדלר: היות והדברים האלה לא נחתכו עדיין על ידי חוקה ואתה יודע, שאנו נמצאים בשלב של כתיבת חוקה, אז הפתרון של הגדרת סמכויות, ותאום, נקבע ע״י המצי־אות וע״י הבנה בין שני הגופים. אתה צריך לדעת, שא״כ יש לי נסיון בניהול ענינים אדמיניסטרטיביים ולא רק באוניברסיטה ה־געתי למסקנה שאין דבר מסובך יותר מ־הגדרת תפקידים אדמיניסטרטיביים של מוסד אקדימי כי כאן יש ערבוב תחומים וצריך הרבה גמישות והבנה ע״מ למצוא את המודוס ויונדי לפעולת שני הגופים יחד. הייתי אומר אולי כך: שכל הפעילות האא־קדימית הטהורה היא בסמכותו ובמסגרת פעולתו של הרקטור ושל הסנט, שהוא עומד בראשו. כל הפעילות הכספית האדמיניס־טרטיבית והפיתוח היא שייכת לאדמיניס־טרציה. **ברור, שבהרבה תחומים יש חפיפה וזה לא ניתן להגדרה ברורה תמיד, אך אנו מוצאים תמיד את השפה המשותפת בכדי לפתור את הבעיות האלה.**

שאלה: כלומר: שאינך מתערב כלל ב־מישור האקדימי?

מר אדלר: אני יושב בישיבות הסנט כ־נציג ועד המנהל, כמשקיף, אך אינני מתערב ואינני נכנס לענינים האקדימיים, א״כ גם אני בעצמי מרצה וחבר הסגל, אך במקרה זה אין זה קובע.

המפלגה אינה מתערבת

שאלה: אפנה אליך שאלה, ששאלתי גם את הרקטור. ממה נובע לדעתך היחס הדו־ערכי של האוניברסיטה למפלגה?

כלומר: מצד אחד מנסים לטשטש כל זיקה ביניהם ומצד שני מנסים בכל זאת לשמור על הקשר. אותי מעניינת א) הזיקה ביניהם, לא רק מעל פני השטח אלא גם לגבי ההתערבות מאחורי הקלעים. ב) ממה נובע אותו יחס אמביולנטי כלפי התנועה?

מר אדלר: (באותו נוסח של הרקטור) הייתי רוצה להבהיר שאלה זו פעם ולתמיד. וראשית לקבוע מספר עובדות. אסור לנו לשנות עובדות היסטוריות. ידוע לכל, ש־המיסדים והוגי הרעיון של הקמת בר אילן היתה תנועת המזרחי באמריקה וזו עובדה היסטורית, שכולנו גאים על־כך. מאוחר יותר הצטרפו לרעיון זה בארץ, וזה טבעי, ראשי התנועה יחד עם החברים באמריקה הקימו מבחינה פיזית ונשאו בעול זה משך כל התקופה. אלה הם עובדות. מרגע שהוקם המוסד, **ואני מצהיר מתוך עבודה של שנתיים שבמשך כל התקופה לא היתה כל התערבות בכל צורה ש־היא מצד המפד״ל.**

שאלה: אז ממה לדעתך נובעת בכל זאת המרירות של אנשי תנועה רבים...?

מר אדלר: (מפסיק אותי באמצע) ...**ואני רוצה לתת עובדה, עובדה שהיו עכשיו בחירות בארץ ולא היתה שום פעילות רשמית בשטח האו־ניברסיטה מצד המפד״ל כשם שלא היתה מצד כל מפלגה אחרת.**

שאלה: אבל בכל זאת ישנה מרירות אפילו בקרב אנשי התנועה על העדר זיקה מספקת...

מר אדלר: (שוב נכנס לתוך דברי) אני רוצה להגיד, שאוניברסיטה לא יכולה להיות מפעל תנועתי. אוניברסיטה יכולה להיות רק מפעל אקדימי. ובמפעל אקדימי כמו בתי־ספר תיכון דתיים, שהוקמו בארץ ב־השפעת המפד״ל אינם מרכזים תנועתיים וכך ודאי ובודאי לגבי אוניברסיטה.

האנשים המתמרמרים, כנראה אינם יודעים מספיק מה צריכה להיות המטרה של אוני־ברסיטה, אין היא יכולה להיות מכשיר פו־ליטי, אבל אין האוניברסיטה מתכחשת ל־עובדה, שחברי התנועה הזו הקימו אותה ונושאים יחד עם גוף שאליו שייכים היום גם אנשים מבחוץ בעול של ניהול הענינים. (והוא מוסיף:) אני חושב, שזו תשובה ברורה המסבירה את המצב כפי שהוא היום.

אנחנו נהלנו את המאבק להקמת מוסדות השכלה גבוהה נוספים

שאלה: בתחילת הדרך ניסו אנשי האו־ניברסיטה העברית לטמון לנו מוקשים. מהו המצב כיום?

תשובה: אנחנו היינו למעשה האוניבר־סיטה הראשונה, אחרי האוניברסיטה העב־רית, שיצאה לרחוב ונהלנו את המלחמה הזאת שבלי כל ספק היתה קיימת. אולי היום כבר אינה קיימת בצורה חריפה כל־כך כפי שהיתה לפני שנתיים כי הכל הכירו בזה, שירושלים מרוחקת ממרכז הצפיפות. והעובדה שת״א הצליחה לגדול כיוון שהיא נמצאת במרכז הצפיפות של הישוב מוכיחה, שהיה צורך חיוני להקים עוד מוסדות (מדגיש את המילה) להשכלה גבוהה בארץ ואנו מברכים על כל מוסד כזה שקם במידה והוא קם על רמה אקדימית ואותה. **אם כל גוף פרטי ירצה להקים אוניברסיטה נתנגד כמו אחרים, אבל אין ספק, שהיתה התנגדות והתנגדות זו אינה אופיינית רק לישראל.** אנו זוכרים, ש־בארץ כמו אנגליה היה ויכוח נוקב בין קמברידג׳ אוקספורד והאוניברסיטה של לונ־דון לכשהוקמה ועל אותו רקע כפי שהתנהל פה לפני שנתיים. **אני חושב שהיום גם אנשי האוניברסיטה העברית מ־בינים שהמצב היום מחייב להקים מוסדות נוספים ואני מאמין שהם יעזרו לנו מתוך הנסיון שלהם בכל השטחים להתקדם ולהתבסס.**

שאלה: כלומר אתה חושב שהרוח ה״מל־חמתית״ ששררה אצלנו כלפי האוניברסיטה העברית שניכרה אפילו בשיטות המתודה וההוראה, נעלמה.

תשובה: אינני רוצה להרחיב את הדיבור על שיטות המתודה, זה עניין של הרקטור, אבל יש לי הרגשה, שהמצב השתפר בהרבה ועוד ישתפר.

שאלה: האם אתה מאמין שלמרות המג־בלות האוביקטיביות שיש לנו כמו נניח עובדת היותנו אוניברסיטה דתית יש לנו אפשרות לתפוש מקום בכותל המזרח של מוסדות ההשכלה הגבוהה בארץ, האם לא נשאר תמיד במקום שלישי, רביעי אחרי ירושלים, ת״א וכו׳. כלומר: האם סיכויי ההתפתחות שלנו שווים לאלה של מוסדות אחרים?

מר אדלר: אינני מסכים אתך, שאנחנו במקום שלישי. אני מסכים אתך שהאוניבר־סיטה בירושלים תופשת את המקום הראשון. א) בזכות זכותם ההיסטורית שהיא הוקמה לפני 40 שנה ויותר. ו״ב) בזכות שהם גדולים יותר באמצעים, וזה טבעי. חוץ מזה אני רוצה שתדע שאין ז״א, שאוניברסיטה חשובה היא דוקא אוניברסיטה גדולה, ל־היפך, אנחנו יודעים שיש אוניברסיטאות גדולות רבות בעולם, שהן מוגבלות במספר, לא יותר מ־600 סטודנטים כך, שהמספר ב־ודאי אינו צריך להפחיד. **להיפך, אם אפ־שר להתמסר למספר קטן אז אפשר להגיע לאיכות טובה יותר. יש כל הסיכויים ואינני רוצה להתחרות במספרים, שאנחנו נעלה למקום ה־מכובד ביותר ונדמה שכבר היום אנחנו מוכיחים, שאנחנו מוסד חשוב שאליו פונים לא רק מהארץ, אלא גם מחו״ל. זה מוכיח, שהוכחנו עצמנו.**

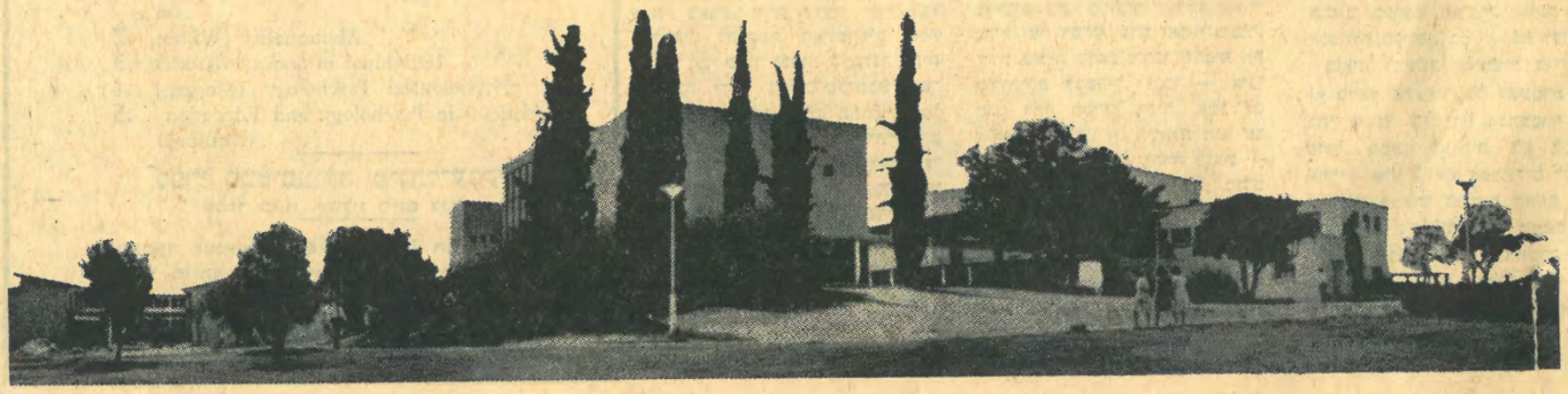

עניין לאוניברסיטה

בחברת ה„מחר" — ישלטו אנשי המדע

אריאל רוזן־צבי מראיין את:

פרופ׳ שכטר
רקטור האוניברסיטה

השאלות היו כבר מוכנות זמן רב לפני שנכנסתי לשיחה עם הרקטור. העדינות שבהן סומנו והודגשו ב־קווים אדומים, שפירושן הוא: כאן צריך ללחוץ.

אלא, שהקווים הפכו למיותרים בתכלית משנתנו התשובות. כל תשובה היתה מקיפה ומרוכזת. פרופ׳ שכטר לא השאיר כמעט אף פרצה אחת — הוא לא נזקק „להתכצר" ב־עמדת הגנה, כל תשובה „כסתה" מ־מילא את כל השטח. ובקלה כבחמו־רה יותר טיפל באותה מתינות, רי־כוז וישוב הדעת. על ראשון — ראשון ועל אחרון — אחרון ישר ולעניין.

שאלה: אנחנו מוגדרים כאוניברסיטה דתית, הייתי מעונין שתגדיר כיצד אתה רואה את מהותה ותפקידה של אוניברסיטה דתית ו־הייתי רוצה רק לעלות שאלה מנחה אחת, האם עצם קיומה של האוניברסיטה כאוני־ברסיטה דתית אינו מגביל את החופש ה־אקדימי?

פרופ׳ שכטר: (מהרהר מעט) זו שאלה ישנה נושנה. מה זה מהות של אוניברסיטה דתית אינני חושב שזה נושא לראיון מפני שאיני חושב שמישהו יכול לתת על כך תשובה בכלל. ומובן, שכמו בהרבה מאוד שאלות יסוד של החיים, החיים נמשכים בלי שנותנים תשובה. למעשה אנחנו מגששים באפילה ברוב שאלות היסוד של החיים. אם נעיף מבט להיסטוריה של הפילוסופיה נראה, שאותן שאלות, שעמדו ברומו של עולם לפני 2000 שנה הרי במשך כל הדורות ועד ימינו אלה ממשיכות לעמוד על הפרק כמו שאלת חופש הרצון, שאלה ההכרה וכו׳. יחד עם זה כל אדם גם אם אינו יודע אם הוא חופשי להחליט הוא חי, הוא מתפרנס, עובד וגם מחליט וכו. **כך גם אוניברסיטה דתית חיה אע״פ, שאינה יכולה ל־הגדיר מהי בדיוק.** אחת השאלות המ־פורסמות, שהטרידו אותנו בשנים האחרונות היתה שאלת מיהו יהודי אני חי כיהודי. באותה שעה ששאלו כל מיני אנשים מהי דעתם נשאלתי גם אני, ולא אתימר להגיד, שנתתי תשובה לזה. אע״פ כן אני חושב, שאני חי לפי מיטב הבנתי לפי אותם המו־שגים הפרוביזוריים שיצרתי לעצמי על ה־ישות היהודית.

(בהחלטיות) התפיסה על המהות של או־ניברסיטה דתית תשתנה ודאי. אנחנו מת־כוננים בכנס העשור לארגן גם הרצאה על שאלת מהותה של אוניברסיטה דתית, ואני בטוח שאותו מרצה, שירצה השנה ושנמצא אצלנו כבר שנים מספר, אילו שאלו אותו לפני שנים היה נותן תשובה אחרת. וכשנזכה לשמוע אותו ביובל ה־20 וה־25 אז אצפה ממנו שיתן שוב תשובה אחרת. אני מניח, שתהיה התפתחות אז.

(מפסיק לרגע, חושב ואומר) במה אני רואה את המהות של אוניברסיטה דתית? אומר זאת בצורה פשטנית. לדעתי, על או־ניברסיטה דתית לדאוג לכך, לאיזו מטרה ישתמש אדם בידיעות שהיא מקנה לו. ל־התעלם מזה זהו לדעתי פשע. מתוך גישה זו אני נמשכתי לאוניברסיטה ואני רואה בזה את היעוד שלנו.

רוחו של מוסד ששם לעצמו מטרה חינו־כית מבטאת בעיקר בצביון. הנכס עליו אנחנו חייבים לשמור הוא האווירה החינוכית של האוניברסיטה. **זה אינו חייב להתבטא בזה, שכל מורה הוא דתי או שכל תלמיד הוא דתי,** זה לא ענין של אחוזים, לפעמים יכול איש אחד לקלקל את הכל. לפעמים יכולים אנשים, שלאו דוקא חותמים על כל הלכה, ומתוך אישיותם המוסרית להשפיע לטובה יותר מאחרים, שבאופן פור־מלי נקראים דתיים.

גם החופש האקדימי מוגבל

במה שנוגע לחופש אקדימי, זהו שוב מושג הדורש הרבה מאוד מחשבה כדי להגדירו. **ראשית, שיהיה ברור, שכמו כל חופש גם חופש אקדימי הוא מוגבל. לא קיים בכלל חופש מוחלט בעולם וכל אדם כבול בכבלים מסויימים בכל מה שהוא עושה, כיון שאילו היה אדם אחד שאינו כבול היה יכול להרוס את העולם. כפי שר־אינו בדורנו שאדם אחד הגיע לא רחוק מכך. וע״כ גם חופש אקדימי לא יכול להיות מוחלט.** אינני חושב שפה המקום לנסות להגדיר הגדרה מדויקת, אבל אני רוצה לומר, שלכל מוסד יש הג־בלות שלו.

בודאי שאין להניח שאיזו אוניברסיטה בארץ ואוניברסיטאות רבות בחו״ל היו מע־סיקים אדם בעל השקפות נאציות כמרצה במדעי המדינה. אני חושב שיש הרבה פחות נגיעה בין המדע לבין הדת היהודית מן נגיעה הקיימת בין השקפות פוליטיות מסו־יימות לבין מקצועות מדעיים כגון היסטוריה כלכלה, סוציולוגיה, אנתרופולוגיה ואפילו לפעמים ביולוגיה ואחרים. אינני מכחיש כלל וכלל שנוצרות בעיות עדינות ומובן, שכל אלה, שאינם רואים בעין יפה את קיומנו מעוניינים לעשות כפי שאומרים „צימס" מזה ולנפח את זה. אני סבור, שאנו לא צריכים ללכת שולל אחר נטיות כאלה. אינני סבור שיש כאן סתירות בהשקפות יסוד והרבה מאוד מה שאחרים חשבו בענין זה הופרך ויש עוד מקום להפריך. **מה שנחוץ מצדנו, ולא אעלים את זה, הוא אומץ לב מסויים ואני חושב שע״י כך וע״י האמונה, שיש לנו, אפשר לקוות, שנתגבר על כל הקו־שיים הללו.**

אוניברסיטה אינה סניף של מפלגה

שאלה: מהו טיב הזיקה, שבין המפלגה הדתית הלאומית לאוניברסיטה?

פרופ׳ שכטר: הדבר ידוע ואין זה סוד ואין לנו כל סיבה להתבייש באבותינו. אבו־תינו היו תנועת המזרחי בארה״ב ואני רוצה לרשום לכבודם וגם לכבודם של אנשי התנועה המקבילה בארץ, **שהם הבינו שלא יכול להיות קשר בין האו־ניברסיטה למפלגה ואפילו לא בין אוניברסיטה לתנועה. ואחרי שה־קימו את המפעל הזה הם הסתלקו מן הזיקה הזו והקימו ועד נאמנים, שהוא אומנם מכיל, וזה טבעי, הרבה מאוד מאותה תנועה, אבל גם אנ־שים שאינם משתייכים לתנועה.**

אם מישהו חשב שע״י הקמת האו־ניברסיטה יגרום לכך, שיהיו למפלגה יותר קולות בבחירות היה צפוי לו שיתאכזב, כיון שזה דבר אבסורדי. לשם כך קיימים סניפים של התנועה והאוניברסיטה אינה יכולה להיות סניף של התנועה. אם התנועה באמת מת־כוונת במה שהיא דוגלת, היינו: עיצוב פני המדינה ועיצוב דמות אזרחיה אני חושב, שכיוון המחשבה צריך להיות לגמרי אחר. אינני רוצה לומר שבזה השגנו את הכל, אבל אני חושב שהתנועה חייבת לראות באו־ניברסיטה בר־אילן לא מכשיר לתעמולה או להכשרת אנשי מפלגה אלא כלי המסוגל להכ־שיר מנהיגים רוחניים ומדעיים, שיהיו חדורים רוח התורה. לדבר זה לדעתי יש חשיבות מכרעת לא רק במדינה וביהדות אלא הרחק מעבר לזה. **כיון שהחברה של היום ב־חלקה הגדול והחברה של מחר במידה מכרעת היא חברה שבה השליטים אנשי מדע. כשם שבעבר היא היתה חברה של אנשי צבא ופוליטיקאים היא תהיה בעתיד חברה של אנשי מדע.**

הסנט עובד בהרמוניה

שאלה: אעבור לשאלה אינסימית יותר. יש כל מיני לחישות בקרב הסטודנטים, כאילו בסנט שלנו קיימים שני גושים ה־נלחמים זה בזה. אולי לא נלחמים, אבל עכ״פ קיים מתח בין שני גושים אלה. אולי תוכל להזים את השמועות או אולי לאשר אותן אם הן נכונות?

פרופ׳ שכטר: באותה מידה, שבכלל יש יסוד לשמועות אלה הרי הם באים כמו אתרוגים אחרי סוכות. יש איזה ענינים שהם נחלת העבר שהתחלחלו עכשיו לתודעת האנשים החושבים ע״י כך לגלות סנסציה. במידה שהיה אמת בדבר הרי זה היה פעם. **אני חושב, שהסנט שלנו עובד ב־הרמוניה.** לא אסתיר שישנם גם אנשים, בעלי גישות שונות וישנם חילוקי דעות, אבל דבר זה קיים בכל מקום ואני חושב שיש בענינים אלה אם הם נעשים בצורה גלויה, הוגנת ותוך שאיפה לפיתוח המוסד, תועלת.

שאלה: ועוד שאלה אישית: ידוע ש־פרופ׳ הם עם קשה קצת. מענין היה פעם לשמוע כיצד הפרופסורים עצמם מסתדרים ביניהם?

פרופ׳ שכטר: (בחיוך) אני מציע, שמי ש־מתענין בזה ישתדל להיות פרופ׳ ובמשך הזמן הוא ימצא את התשובה לשאלה זו.

שאלה: ונעבור שוב לבעיה מתחומי ה־אוניברסיטה, בעית ההכרה בחוגים רבים. כיצד פועלת האוניברסיטה בכיוון זה, ומהם הסיכויים לעתיד?

אין לנו צורך באפוטרופסים מבחוץ

פרופ׳ שכטר: היקף הבעיה היום הוא מצומצם ביותר. אנחנו קיבלנו הכרה למעשה, כמעט לכל המחלקות, שהן ראויות לכך לדעתנו לתואר ראשון. בקשר לתואר שני יש לנו עדיין טענות די חמורות. **האוני־ברסיטה חושבת, שהגיע הזמן שהיא הוכיחה בגרות ואיננה זקוקה עוד לאפוטרופסים מן החוץ, במידה וה־אוניברסיטה תמצא שהיא זקוקה ל־הדרכה ולעצה הריהי במצב שהיא יכולה לדאוג לזה בעצמה.** ודוקא עכשו ביקשנו איש מדע מפורסם מן החוץ לתכנן לנו מחלקות מסויימות ולבנות בשבילן תוכ־ניות אב. ואני רוצה לומר שדבר זה מקובל כמעט בכל אוניברסיטה ואפילו האוניבר־סיטאות החשובות והותיקות ביותר נוהגות להתיעץ עם אנשים מבחוץ. גם לאוניברסיטה העברית ולאוניברסיטאות אחרות יש במק־צועות שונים חבר יועצים קבוע. המועצה להשכלה גבוהה אינה מהווה חבר כזה היא אינה מתאימה לזה מבחינת הרכבה ויש לה תפקידים אחרים. **אנחנו חושבים, שה־מועצה להשכלה גבוהה יכולה במצ־פון שקט להשתחרר מן העול הזה ולעקוב אחרי האוניברסיטה שלנו ואותו דבר נוגע גם לאוניברסיטה של תל־אביב.** אנחנו פונינו כבר למועצה ואנו מקווים, שבקרוב ענין ההכרה הגלובלית במוסד יגיע לדיון.

שאלה: אתה סבור, שהקמת הרשות המ־דעית החדשה, שתבוא במקומה שלה מועצה להשכלה גבוהה תפתור את הבעיות.

פרופ׳ שכטר: המשגה העיקרי, שנעשה במועצה להשכלה גבוהה הוא בקשר להר־כבה. זה ברור, שגוש כזה חייב להיות גוף נויטרלי והמועצה להשכלה גבוהה נבנתה מתחילתה בצורה, שנתנה משקל יתר למוס־דות ותיקים, שלא כולם בתוכם היו מעונ־יינים למלא את יעודה הממשי של המועצה להשכלה גבוהה כפי שהוא מוגדר בחוק, וזה בין היתר פיתוח של מוסדות חדשים. **יש זרמים במוסדות הותיקים, ש־חשבו, ואולי ממשיכים לחשוב, ש־אין מקום למוסדות חדשים. במה שנוגע לרשות החדשה יוזמיה לפ־חות באופן עקרוני הכירו בכך, ש־יש לתקן את הפגם הזה.** הם המליצו על דבר שאני דרשתי מן היום הראשון שהייתי חבר במועצה להשכלה גבוהה, והוא שהיא תקיים נציגות פריטטית. ברשות המו־צעת יהיה נציג אחד מכל מוסד וכולם יחד יהיו רק מיעוט קטן בתוך הרשות. הרכב הוא באופן עקרוני מכוון לכך ועדות לכך היא, שיש אפילו סעיף בתוך ההמלצות האומר, שכאשר יוחלט לצרף נציגים של מוסדות חדשים, שיקומו, יש צורך בצרוף של אנשי ציבור מעל למספר הנציגים כך, שיש כוונה ברורה, שנציגי המוסדות יהיו במיעוט. **מובן, שיש כאן דלת אחו־רית ושאלה מי יהיו אנשי המדע ואנשי הצבור. אני חושב, שכל מי שההשכלה קרובה ללבו יצטרך ל־השגיח על כך שדרך הדלת האחורית לא יכנסו נציגים, שיהפכו את הר־שות הזו שוב לגוף של אינטרסנטים.**

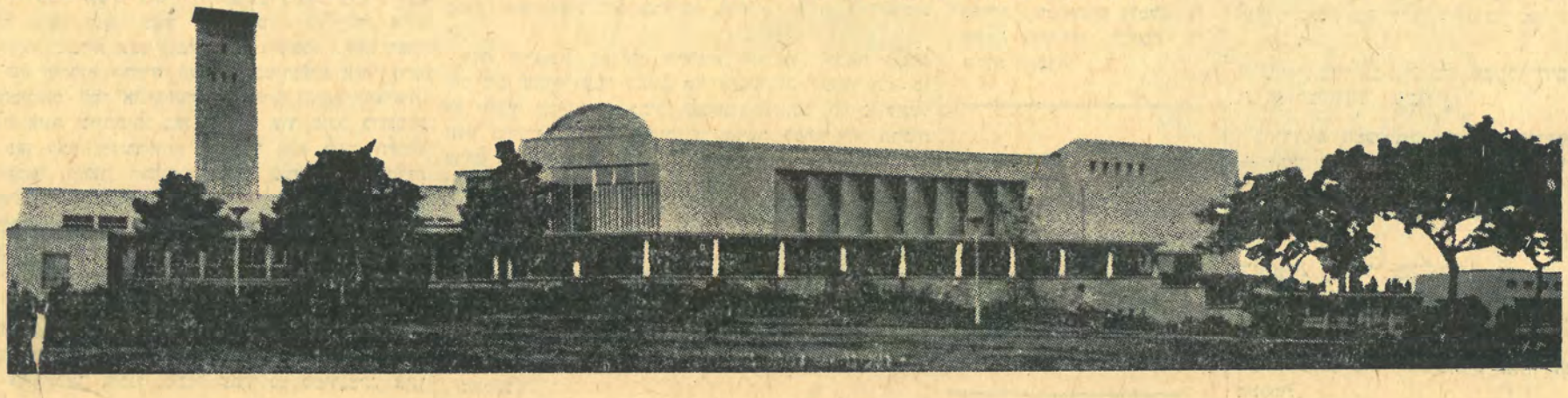

שינוי

יעקב קיחל

א

ידידי, הלל וויס, בעל „קיתון", יכול להתבשם מניחוחה של תקופת הבחירות. בכלל, הייתי מציע בפניו לכתוב קונטרסין — יקרא להם „ממ־של יציבות" או „הממשלה בת מאה השנים", כאוות נפשו — ול־פרסמם בעלום שם. אבל יעש לי טובה. בפיתחו של קונטרס יהיה עליו לכתוב, כבאות: „בימים הרבי־עי כבר שתקו הכל. אפילו הכרזות. אלו היו תלויות ברחובות העיר, כמהתלה שאין־בה־שחר, וכאילו איב־דו את כוח חיותן היו נגררות אחרי כל מנוד רוח לכאן ולכאן. מיוחדות שבהן היו נבוכות ומתביישות — „חל מפנה", „למען עתידך", „פנינו למחר". ציניקן חסר־מצפון היה ער־מד ומיישרן על הכותל, והיה צוחק נוראות. הוא היה אומר: יום רביעי, יומם של ציניקאים הוא, ושל אדי־שים, כמובן".

הקטע המתחסד הזה לא נכתב ב־שום מקום, זולתי בכאן, משום שאין שעתם של המונים פנויה להם ל־העצר. ומדוע שיעצרו? יום שני שבשבוע ויום רביעי בו היו דומים בהרכבם. ובכלל, מי אומר שיש פסול בדמיון? יש לו כבר מסורת, ושרשים, ואבני פינה מסותתות ומי אם לא בגין קרא להם „מפלגת שליש"? אסונן של מפלגות, ש־קבלו תארים מעמך־ישראל והן מת־חבטות בהם. ולא לכנויי ימין או שמאל, כוונתי, אלא ל„אופוזיציה" ול„שלטון" ול„מפלגה קטנה", ומופ־לאה היא בעיני קריאתו של ה' האוזנר, שאמר: „אצלנו במצע לא כתוב שנהיה מפלגה קטנה". האיש, מכובד כשלעצמו, תמים היה או עוור או סתם תעמלן, אם לא ראה שבשמלת הכלולות של מפלגתו, מראשיתה, כבר נכתב „צמוד לס־טטוס־קוו". ובאמת, בשם מה בא אלינו האיש? בשם פעליו של מר רוזן במשרד המשפטים („בסס את המשפט בישראל") ובשם פעליו של מר קול בעליית הנוער („תרם רבות לחינוך בארץ") ובשם פעולות גדו־לות ונצורות, שנעשו על־ידי אנ"ש בכל אתר ואתר. והבוחר הקטן — כולנו — שואל את עצמו: מתי? ופתאום אין איש מתעניין יותר ב־שלטונם־של־אלה, משום שכל עצם פעלם נעשה בימי אחרים, ואם בין כה וכה נעשות נצורות בארץ, מדוע זה נשנה את עורנו? והמפד"ל — סהדי במרומים שקפצתי מעורי כש־אמר הח"כ שחור שהבעיות הן „מצי־אות אובייקטיבית המכתיבה פתרו־נים לכל אחד". ובכן, לא איכפת היה לי לשמוע הברקה ממין זה לצורך שעה, כשכולנו אוספים קולות, אבל נראה לי, שמר שחור משוכנע היה באמיתות דבריו; בין כה וכה לא יעשו אחרים גדולות ונצורות. בין כה וכה יחיה הקו זהה בעטיה של „מציאות אובייקטיבית" ואין לך גושפנקא גדולה מזאת לשלטונם של היושבים־בשלטון. אחרים, אם־כן, לא ישנו מאומה ואת טובותיהם הם משפיעים עלינו, בלאו־הכי. זאת היא דרכה של קוראליציה, המיתממת: מה פתאום? כשמעירים את אוזנה על שנויים, אבל לא דרכה של מפ־לגה המאמינה בעצמה. לכך אני קורא אזלת־יד, כי לנואמים ולעס־קנים ולאנשי־צמרת מן ההכרח ש־יהיו מגמה והלך־רוח, המגמה — לילך בה ולקרוא בעבורה „הידד" והלך הרוח — לשקול את ה„הידד", כמידתו: חזק או רפה? יציב או רעוע? מהסס או בוטח? ואפילו כל טוב שבעולם נפרש בפניו של הבו־חר לא יעמוד בר הרצון לשנות משהו, אם כבר מראשית התחזה כיודע תוצאות.

ובכן — לאדונים הללו מן הראוי להזכיר: אין מציאות אובייקטיבית בארץ הזאת, אלא כמסווה נאמן לחוסר אלטרנטיבה. אין פתרונות זהים, אלא במקום ששטחיות תופסת מקומה של אספקלריה מקיפה. בעיה אחת עלולה להכתיב את פתרונה, שתיים כמותה, ואולי אף שלוש, אבל מכלול הבעיות היקפן המלא, מכ־תיב דרכי ביצוע לאנשי הפרובינציה, לקבוצות אינטרסים המטילות עצמן בצד הגדולים, ללא חזות ממלכתית וללא יומרות. אם בזאת רצונם — יבושם להם. הופעתם כאופן במעשה מרכבה יש בה, אולי, משום הגשמת יעודם, דתי, ימני או שמאלי־קיצוני, אבל אין בה משום עידוד לתמורה ולדפוסים חדשים. רווחיהם הם לי־קוטים פשרניים, שהם מלקטים מ־פטרוניהם, אבל לא נצחונות של אמת. הווכוח, שהם מתראים בו, כאילו היה אור מציון, הופך למי־קוח, שאינו מעודד לקחים.

ב

והנה, שש פעמים הלך עם־הבחירה אל הקלפי ולא שינה את פרצופו הפוליטי כהוא־זה. ולא בהשתלטותה של אידיאה המדובר. אם היה נוקב אדם בשמה של זאת הייתי קד קידה של נימוסין ואומר: כאידי־אה זאת — ראה וקדש, כך רצונו של ישראל, שסוציאליזם או, חלילה, קומוניזם או אולי ליברליזם יקבעו את אורחות חייו, ועוד הייתי אומר: יצאה דמוקרטיה נשכרת. אלא שלא בזאת המדובר. שש פעמים הופיעה מפלגת־השלטון לעיני בוחריה ושש פעמים נשתנתה דמותה. ממפלגה פועלית, שיש לדונה לכף זכות, הפ־כה למפלגה בורגנית, שגם אותה יש לזכות, ומצעה, הגם שנשתמרו אר־תיותיו, נתפשר ונתכווץ וחידודיו נתקהו. ולא זאת אף זאת. מעבידים ואנשי־ממון וסתם בורגנים נסתופפו בצילה, גם כשהקימה מערך פועלי, ומצאו בה פינה להתגדר בה, כאילו היתה מפלגה אזרחית, שכולה תכלת. לא האידיאה, אם־כן, רכשה נציגים, אלא המנגנון. לא התורה אלא ה־עבודה; לא ההגות, כי אם ההגה. ונגד זה — מותר להלחם. יתרה מ־זאת — צריך להלחם, שהרי יצאה דמוקרטיה נפסדת.

קשה לפגוע במוניטין, אפילו יס־תאב המנגנון. כשהיה רע בארץ ה־זאת, וכשרה השעה לשנוי, אמרו הכל: אסור להחליף. תנודות ב־רגעים קריטיים תבאנה אסון על כולנו. וכשהיה טוב בארץ, סחו: טוב לנו, ואם־כך, מדוע נחליף? וכך או כך קפץ עלינו רוגזו של „סטטוס־קוו", שפילוגים וחיכוכים והשמצות לא יקומו עליו לכלותו, ואם לא ית־פכחו הבוחרים — נמשיך בו עד כלות.

הגיעה השעה שהדמוקרטיה, ה־דוחה מנגנונים, תתבע את שלה. אבל זאת לא ייעשה, אלא בהכרעות, שיש בהן משום תפנית גדולה. אומר לנו ח"כ ב. שחור בערך כך: כש־לעצמי, אשמח אם יתחלף השלטון, בחינת ערוי־דם וכלים חדשים. ואנו קופצים עליו, לדרוש עלבונם של דבריו: אין לכאן בדברים, שאמרת בחוג־בית, ולכאן ב„דברי הכנסת". אין מן השפה ולחוץ. קום עשה!

ג

אבל מצוות עשה ותריסר צירים אינם בקנה־אחד. אין דרכו של מיעוט לשנות את הרוב. כך אנחנו מגיעים לשאלת „מפלגות הרסיס", שכה הרבו להלעיז עליהן במערכת הבחירות. לדידי, אין הכוונה לשפע הרשימות בנות איש אחד או שניים, שקמו לנו בבחירות לכנסת ולר־שויות המקומיות. הללו הופיעו כ־קוריוז פוליטי, ששכרו בצידו — בחינת „למתנדבים בע"מ" — ונגנזו לימים יבואו. עיקרו של דבר אינו בהן, אלא באחרות, רציניות יותר, שדרך עלינו כוכבן מאז הכנסת ה־ראשונה: עשויות להועיל, ואינן מועילות, שהרי משטר־קואליציה נו־תן בידיהן (מפלגות־הביניים) את היכולת להכריע, אם לא ליזום. אבל הן מפרשות זאת אחרת. הן אומ־רות: „נלך עם מי שיתן לנו יותר" ובכך קובעות יתדות למצב הקיים. הן אומרות: „נקנה", אבל לעולם לא „נמכור". אמת, קטנותן היחסית אינה נותנת בידיהן את היוזמה, אבל לגביהן יש לומר — חשובה האורינ־טציה, המוזנחת אצלן כל־כך. ללא אוריינטציה עומדות המפלגות הללו לאבד את המעט־שנותר, משום שאין הבוחר — הצעיר, לפחות — מצדד בקפיאה על המקום ואין הוא אוהב „עסקות". וודאי — בטווח הקצר ייראה הדבר כמוסכם: נלך עם אנ־שי השלטון, שלאחר־מעשה־הבחי־רות, ונרוויח. אבל שוב — הרווח יהיה צר ופניהן — כפניה של קבו־צת אינטרס, חסרת ממלכתיות. הד־רישה שחייב אדם לדרוש מהן, אי־פוא, היא זאת: לא ההסדרים־ש־אחרי־מעשה מעצבים את דמותו של הציבור אלא התכנון־שמקודם. ייד־רש כוון מוגדר! תדרש אוריינטציה מכינה! ואוריינטציה, לגבי מפ־לגות אלו, היא אוריינטציה למפלגות אחרות: מפותחות יותר, כשירות יותר — חזקות יותר. את זאת יש לדרוש מהן.

ד

והפולמוס הזה — עיקרו במפד"ל. אומר גלוי. חרד אני לגורלה של המפד"ל בבחירות הבאות, יותר מ־שהייתי חרד לגורלה בבחירות אלה. לא ב„פרשיות" אני סח — דרכן לחלוף במהירות — ולא במורת־רוח של שעה. עיקר דאגתי הוא ב־שאלה מה דמות יש לה למפלגה הזאת. שלא כמר שטרן, מגח"ל, אני רואה בבירור את הצורך בהת־ארגנות הפוליטית של הציבור הד־תי בארץ, שרק דרכה יוכל הוא לדאוג להגשמת האינטרסים שלו, אבל אני סמוך ובטוח שמפלגה דתית חייבת לומר דברים־של־ממש בש־טחים המדיניים כולם. התחפרות מ־אחרי „מציאות אובייקטיבית" היא שלילית ושוגה בעליל. השלמה עצ־מית עם חקיקות דתיות היא בלתי מספקת. לא את ראשי המפד"ל אני צריך לשכנע שגם מדינה דתית תתחייב בנפשה אם תזניח בעיות של כלכלה, מדיניות וכיו"ב. אלא מה? מלכתחילה כפו הם על עצמם — ועלינו — דמות אינטרסנטית ש־תהיה משנית תמיד. מלכתחילה קי־צו הם את התנופה העתידה לבוא. להם, איפוא, חסרה אוריינטציה ומהם יש לדרוש זאת.

ואם בתיאוריה לא סגי, העובדות תעדנה בעד עצמן. הציבור הדתי בארץ סובל מהשקפות פוליטיות ח־צויות ומפולגות, שתגרומנה לו נז־קים רבים. בתוך אנשי המפד"ל מרובים הם, מרובים מאוד, אוהדי גח"ל או רפ"י, מהם אנשי־ציבור, שרק בזכות המצע הדתי נותנים את קולותיהם למפד"ל. ובכן — אינ־טרס דתי, חקיקה דתית, אבל עם אוריינטציה לזולת. השאלה היא עד כמה יעמדו בפיצול. יתרה מזאת — האם לא הפסידה המפד"ל מנדט אחד בעטיו של פיצול זה? ובל נשלה את עצמנו ונאמר: להד"ם. ציבור דתי גדול יושב בגח"ל וזי־קתו אליו איננה בהיסטוריה של חרות, כי אם במה שנראה כעתידו של הגוש: שינוי. החלפת המנגנון. והאם אין בכך משום גישה בריאה לציבור חושב לדרוש ראייה מקפת? והאם אין צורך בחשיבה גם בכוונים אחרים? אם לא יצרנום מתוכנו שומה עלינו לחפשם אצל אחרים; בבלוק, בחזית או מהדדיות וב־שיתוף פעולה. אבל אם נגררים אנחנו לכל צד, בנגוד למה שרצינו בכוונים אחרים, סופנו להפסיד את שבנינו בכוונו העיקרי. חוסנה של הכפילות הקיימת בנו — לא לעולם.

בזאת, למעשה, מתמצית דרישתי — סיעה שתעמוד על האינטרס ה־דתי בקוצו של יוד, ושתצטרף ב־פועל, ממש, לאחרים. לא לסתם אחרים, אלא לאותם המסוגלים לבצע דבר־מה במערך הכוחות הקיים וה־צפוי. לא מתכליתו של מאמר זה להעמיד בברירה את המערך או את גח"ל, הקורא בוודאי יודע כי פניו הדתיים של הראשון מצומקים עד למאוד. בנוסף לכך מעדיף אני, כשלעצמי, את השינוי.

טורו של מרצה

האמונה וההמון

(קטעי הרהורים)

מאת: י. פרידלנדר

יהודה פרידלנדר נולד ב־תל־אביב בשנת תרצ"ט (1939) לאביו הרב שמעון פרידלנדר שליט"א ולאמו מ־רת צפורה תחי'.

את חינוכו היסודי רכש תחילה בביה"ס התורני „סי־

ני" בת"א, ומשנת תשי"א ב־ביה"ס הממ"ד מוריה בת"א.

משנת תשי"ד ועד תשי"ז למד בביה"ס התיכון העירוני הדתי ב' בת"א.

בשנת תש"ך התחיל בלמו־דיו באוניברסיטת „בר־אילן" תוך כדי שירות פעיל בצה"ל. בתשכ"ג סיים את חוק למודיו לב.א. בספרות־עברית ובספ־רות־עולם.

בתשכ"ד סיים את למודיו למ.א. בספרות־עברית.

משנת תשכ"ד הוא מועסק במחלקה לספרות־עברית, ת־חילה כאסיסטנט ועתה כמד־ריך.

הוא נשוי ואב לבן ולבת.

★

„כפי מעלת הדבר המבוקש השגתו, כן ראוי שיהיה עמל האדם והשתדלתו להשיגו..."

(ר' יוסף אלבו — הקדמה לספר העקרים)

לא אחת אנו תמהים, לכאורה, על הגילויים השונים של יחסי ה„איבה" שבין תלמידי חכמים לעמי־הארץ בדברי חז"ל.

ה„איבה" אינה חד־צדדית, שכן מצד אחד אנו מוצאים את עדות הגמרא במסכת פסחים (מ"ט ע"ב) ש„גדולה שנאה ששונאים עמי ה־ארץ לתלמיד חכם יותר משנאה ששונאים הגויים את ישראל", ו־מצד שני נועזים דברי ר' שמואל בר נחמני בשם רבי יוחנן: „עם הארץ מותר לקרעו כדג" (שם).

מבלי להכנס לדיון סמנטי ב־דבר המשמעות המדויקת של ה־מונח „עם־הארץ", מותר לנו ל־הניח את קיום המתח שבין שתי שכבות בחברה היהודית, ואין לנו אלא לעמוד על טיבו ועל הגורמים להתהוותו.

אל לנו להכשל בטעות ולראות מתח זה כבטוי לשנאת אחים או כבטוי לתחושת עליונות, או נחי־תות של גופים שונים באומה. ל־פנינו בטוי לתחושת אחריות חמו־רה של חז"ל שרצו למנוע בכל מחיר כל חדירה של יסודות המו־ניים לכל הקשור באמונת ישראל. חדירת השפעה של ההמון מסכנת את עצם קיומה של אמונתנו, כ־עדותו החמורה של רבי שאמר: „אין פרענות באה לעולם אלא בשביל עמי הארץ" (בבא־בתרא ח' ע"א).

רתיעת תלמיד חכם מפני עם־הארץ אינה באה אלא לשם העל־אתו של עם־הארץ, ובאה אף למנוע ירידתו של תלמיד חכם.

כל האמור לעיל נעשה אקטו־אלי ביותר בימים אלו. יתכן ונש־תנתה מעט דמותו של „עם־הארץ" כשם שנשתנתה דמותו של תלמיד חכם, אך אין השנוי שנוי שבמ־הות. הצצה, ולו גם חטופה, בע־תונות מגלה התפלמסות חריפה ואפילו גסה בבעיות יסוד של ה־אמונה היהודית, התפלמסות ש־אינה אלא בטוי לחדירת ההמון כגורם פעיל בעיצוב הלך הרוח ה־ציבורי בשאלות הדת. התערבות זו אינה מסתפקת בהשקפות, אלא מבקשת לערער גם את ההלכה, ופרשת „מרבק" ו„בני־ישראל" מ־דברות בעד עצמן.

מומחיותו של אדם בתחום אחד אינה מעניקה לו זכות ליטול חלק פעיל בדיונים בתחום אחר. כלום מעז „יושב קרנות" להתמודד עם בעל מקצוע? יראת כבוד מלווה אותו בפני ה„מומחה", ואלו ב־הלכות אמונה הכל רואים עצמם כמומחים, ומבליטים את גישתם ה„עצמאית" הנזונה משברי זכ־רונות מבית אבא או מבית סבא.

סכנתה של התערבות זו אינה רק בעצם קיומה, אלא לא פחות מדאיגה התגובה הבאה מלמעלה.

מחד־גיסא אנו מוצאים חוסר כל תגובה, מעין התעלמות שב־שאט נפש מכל דין ודברים בנדון. מוטב להמשיך „להתבצר מפנים", לשקוד על הלכות לשעה ולדורות (לדורות יותר מלשעה), ומאידך גיסא אנו מוצאים תגובה אפולוג־טית רדודה (בעיקר במישור הפו־ליטי).

מגיעים דברים לידי כך שמפעם בפעם אומר אדם: אוי לי אם אומר ואוי לי אם לא אומר.

כלום אין כאן „דמוקרטיה" ה־עוברת על גדותיה ומאימת בש־טפון? סבורני שמציאות זו חושפת את כשלונה של היהדות הדתית, כשלון שהשגים במישור הפוליטי אינם יכולים לחפות עליו.

מציאת הדרך לתגובה נכונה ב־מקום המתאים ובזמן הנכון מצד הגוף המתאים — נראית לי כצו השעה.

בימ"ס לספרים

נ.ב.ט. את דנגור

אבן־גבירול 12, תל־אביב

מציעים לסטודנטים:

ספרי פסיכולוגיה

1. Experimental psychology (Postman)
סטודנטים שהזמינו את הספר, יקבלו בשבועות הקרובים.
למעוניינים: נותרה כמות מצומצמת, ועליהם להזמין מיד.
2. Abnormality (White)
3. Individual in Society (Krech)
4. Physiological Psychology (Morgan)
5. Statistics in Psychology and Education (Guilford)

ספרי סטטיסטיקה, מינהל־עסקים, חינוך

מבחר מגוון, קטלוג חינם לכל דורש.

החתמה למנויים; 18.80 ל"י ל־12 חודש TIME Newsweek

מחיר מיוחד לסטודנטים

נ.ב.ט. את דנגור

אבן־גבירול 12, תל־אביב

ספרות וספר

הערות ליצירת ס. יזהר

כלל גדול בחקר יצירה לבדוק עד כמה יכולים אנו להתחקות אחר חוקיה האורגניים הנובעים מעצם כתיבתה. ובתהליך זה לה־שען עד כמה שפחות על רעיונות ספרותיים מקובלים ורווחים בפרט שלכמה מהם יש נטיה ליהפך ל־שיגרא דלישנא. כיון שהוכיחו עצ־מם כמתקון פותר כל סבך.

אין היצירה הספרותית משתלבת במכלול יצירות התקופה משום שהיא נבדקה מראש על סמך אר־תם קני מידה. אלא דוקא משום שיש בה חוקיות האופיינית אך ורק לה. היא עשויה להשתלב ב־מסכת היצירות המאפיינות תקופה.

כדי לקבוע מה הם החוקים ה־ללו, עלינו למצוא ראשית, מהו הקוטב הכמיהתי של המחבר, וכיצד מוצא קוטב בלתי מושג זה של המחבר את ביטויו ביצירה.

הרדיפה האין סופית אחר ער־כים שאינם מושגים היא בסופו של דבר המכוונת והמדריכה כל יוצר.

גם כאשר ישתמש היוצר בת־מונות ידועות מהווי מסוים אין הללו אלא רק כלי שרת של רעיון מנחה.

במידה וננסה לעקוב ביצירה כי־צד מתחקה המחבר אחר בעיה מ־תחומי המציאות כגון בעיה סוציא־לית או פוליטית, חקירתנו נדונה לכשלון, או במידה והדבר אפשרי היצירה עצמה היא כשלון.

„ברם, האמנות האמיתית אינה מקבלת מכלל הארציות החמרית תפקידים, אלא עילות בלבד... אוי ואבוי אם משתמשים בה כדי לקי־בוע מסמרות למען העובדתי וג־רוע מזה — למען הרעיוני בלבד". (בורקהרדט, עיונים בדברי ימי עולם 119) מצוטט אצל פרופ' קורצ־וויל, „ביאליק וטשרניחובסקי" 55.

הוא הדין אף לגבי יצירתו של ס. יזהר.

נעשו נסיונות של מבקרים שונים להסביר את הפרובלמטיקה של יזהר, כגון נסיונותיו של דוד כנעני בספרו „בינם לבין זמנם" הוא מ־תאר את יזהר כ„מבטא את חי־בוטיהם הרוחניים בתוך ההוויה ה־ישראלית המתהווה. או „ראוי יזהר לתואר ראש וראשון בזכות האיכות החברתית החדשה המתגלה ביצירתו". וכן, פרופ' קורצוויל, במאמר ב„הארץ" „כוחה של אימת המות" „לא הבינונו למשל מדוע צריך היהודי להרגיש את עצמו ככובש זר בתוך ארץ אבותיו. (השבוי — חירבת חזעה) „כן לא הבינונו מעולם את האוניה פרסו־נליס בין הסופר ס. יזהר הכותב כאלו הוא חבר באגודה „ברית שלום" לבין העסקן הפוליטי יזהר, הנציג הנבחר של המפלגה הגדולה בת השי־קפת עולם מוצקת".

הלל ויס

אנסה להוכיח במסגרת דיון זה, כי אין להזקק לקושיות על שניות בעולמו של יזהר.

אין לתאר את יזהר כמתאר חי־בוטים רוחניים המתיחסים להוויה ה־ארץ־ישראלית דווקא.

אלא יש ליזהר השקפת עולם אומנותית אחידה ומוצקת המובעת במילים. „מראות הרבה לראות, ל־טפס ולטפס, לטפס אל כל הרחוק, הגבוה והנבצר". מתוך 'הצניחה מן הצמרת' בספרו „ברגלים יחפות". בשום מקום אין יזהר מתימר להיות פציפיסט או שאר ירקות פוליטיים, להיפך דווקא בסיפוריו הנחשבים משום מה לפצפיסטים ברוחם (חיר־בת חיזעה — השבוי) מביע יזהר דעה ברורה מאוד בעד מלחמה. „אם נשאר עוד להלחם בואו נלחם ונגמור להלחם ואם נגמרו המלחמות תנו לנו ללכת הביתה. אין עוד לשאת לא הנה ולא הנה. הכפרים הריקים האלה כבר עולים על ה־עצבים. פעם היו הכפרים משהו שעולים וכובשים אותו בהסתערות. היום אינם אלא ריקנות פעורה וצו־עקת צעקות של שתיקה עלובה ודעה כאחת."

ברם גם הבעת דעה זו איננה בעד מלחמה במובן המקובל של המילה ובהקשר בו היא נאמרת בקטע הנידון.

יזהר אינו יכול לשאת את „לא הנה ולא הנה".

למלחמה, לכל מלחמה יש טעם כל עוד היא הסתערות רצופה אחת נפשו של יזהר סולדת מכל ה־שגרתי, העוצר, הבולם. ועורגת אל כל הדינמי, הבלתי מוגבל, הבעת כסופים למרחבי אין קץ. השמים הפתוחים והגבעות שבשוליהם ש־היא הגדרת הנוף היזהרי הידוע אצל דן מירון. בידוע שנוף זה אינו אלא ביטוי למשא הכבושים של יזהר.

מלחמה היא טובה ויפה כל עוד אין ויבעים בה סדקים וכל עוד המרופש והיום יומי אינו פולש לתוכה. כל עוד היעד לא נכבש. הפאציפיזם של יזהר אינו במובן המקובל הפוליטי הפאציפיזם של יזהר הוא תוצאה של בריחה של הודאה בכשלון. השנאה להתבונן בסדקי השגרה שאינה אלא כשלון הכוסס אט אט. במאמרו של ב. קורצוויל, „אמנות הספור או ליטא־ריזציה של החיים" אנו מוצאים „עתה ברור לי שאותה השיבה ה־מתמדת לנושאים אפיים שסובבים עלילות קולקטיביות אומנם היא אמיתית, אבל בריחה יש כאן. יזהר הוא אינדבידואליסטן מובהק המנסה לערוק מעומס הבדידות והתוגה לתוך רגש חיים קולקטיבי".

אולם גם „הבדידות והתוגה" אצל יזהר היא סוג של עריקה. עריקה משדה הקרב הגדול בו ע־שויה נפש המחבר להעפיל לאותן פסגות הנמצאות אך ורק בפתוח ובבלתי מוגבל. רק בתוך „רגש חיים קולקטיבי זה" שלדעתי אחד מגילויו הוא המעין פאציפיזם של יזהר שהוא תוצאה של קרב אבוד מראש עקב מגבלותיה של הנפש האנושית הנתונה בתוך כלי חמר. בשדות קרב אבודים שכאלה רצופה הספרות בעצם מהותה.

באחד מסיפוריו המאוחרים של יזהר, בקובץ „סיפורי מישור" אנו מוצאים, בסיפור „הנמלט" אפוס לירי אדיר, גיבור הסיפור הוא סוס שנמלט מאדוניו. תאור דיוניסי חסר מעצורים המתגלם בשטף מרו־צתו של הסוס אל הפתוח „אל השמש ישר לתוכה, אלא לאן אחרת", „שם המקום אשר אין בו חרטים. רק הווים את כל מלוא יכולת מרוצתך. הווים את כל מה שהיה מתבקש בקרבך להיות. שם. כל מה שהיה רועד בך להיות, לד־כות בו פעם — מתממש ובא שם ונעשה מרוצה נפלאה".

יזהר חש שיציר רוחו חזק ממנו, חש שאין הוא יכול לרדוף אחר סוסו ואז הוא שומט עצמו ומניח לבן סוסו לרוץ לבד. „רץ ופרץ לו חופשי. חופשי כמלוא מה שיש בו. הותיר הכל מאחוריו. אותנו ואותי ואותך חביבי והכל. כל הישן הזה כל ההכרחי הזה." „אולי זו הפעם הזו, אולי הנה זה ניתן. אולי כן אולי כן אולי נוכל הפעם אלי שלי, אולי כן."

ברור שלא פשוט לא ניתן לפרוץ אותם תחומים שניתנו לנפש כל חי. גם סוסים. וכל ההורס לעלות, נצמת, נצמת ובורח. אל הקולק־טיביזם, אל הפאציפיזם הבכיני או קדמת דנא לחופש, חופש שלעולם לא יבוא אל קיצו. את מיטב חלו־מותיו מגלם יזהר בנפשו של הסוס. „בן דרור. של העולם כולו ושל אף כלום. של מחוץ לגדר. ושום שרשרת. ושום רסן. ושום סייג. ורק סוס לבן רץ בערבה. מה אתה מתפלא: אני, לא הייתי רץ?" „רק פתוח. פתוח וחם ורחב. ולא צריך להגיע. לא להגיע כי אם — לדהור. אז דהר בן פורת. דהר בן יקיר לי. שום מעצור אין עוצרים. שום סעיפים ולא פוסחים. שום חשבונות לחשב, ולא מת־

האמנות אינה יכולה לשמש מגרש משחקים או שדה אימונים לאלה המחפשים את שמותיהם המודפסים או לאלה המחפשים הכרוניים של מקורות פרנסה למיניהם.

איננו משופעים במערכת חי־נוך המצידת את בוגר בית־הספר התיכון בכלים נאותים המכשירים אותו לתפישה נכונה של הספ־רות, הפילוסופיה ושאר מדעי הרוח והמאפשרת לו להבחין בין טוב לרע ובין טפל לעיקר בכל התחומים הללו. וממילא לא קיי־מת מסגרת לבד מן האוניברסיטה המכשירה אותו לדרך קריאה נכונה והמדריכה אותו בשביבי הרוח.

וע"כ בכל פעם, שיוצא סופר המתימר להוליך את הקורא ב־דרך הסבוכה הזו צריכה להיות הקפדה מעולה ע"מ שלא יס־תתמו וינעלו שערי הספרות, ה־פילוסופיה ושאר מדעי הרוח בפ־ני הצעיר ובפני המבוגר.

בשטח זה רבה ההפקרות וה־עזובה ואתה רבה המזכשלה. כל הלעטה פופולרית של עקרונות הספרות ועקרונות הפילוסופיה אינה אלא עוות משווע. ועל כגון אלה כותב ש. שלום במוסף ה־ספרותי של דבר:

„כשאני עומד אובד עצות לנוכח חזיונות תעתועים ספרותיים, כגון זה של המשורר ט. כרמי, המתמ־נה אנתולוג לתרגומי השירה העב־רית ומכניס באנתולוגיה שלו בהר־חבה את שירי עצמו, בה בשעה שהוא נועל דלתיה בפני כמה וכמה מיוצרי השירה העברית הראשונים במעלה, בארץ ובחו"ל. או כגון זה של המשורר־המבקר ישראל רינג, שאיננו לא בידיעה ולא בבחירה. לא בהגיון ולא בסגנון, והרי הוא מעז לא פחות ולא יותר, אלא ללמד בני ישראל „דרכים להבנת השירה" בספר עב־כרס, שיצא על־ידי ספריית פועלים ושהוא מלא בין שאר עיקומי הכתובים וקלקולי השורה גם ציטוטי עצמו, תרגומי עצמו ושבחי עצמו נותני ריח רע של המחבר. וכשאני שואל עצמי בחרדה מה יהיו פני ספרותנו בליב־נטה הזאת. כאשר כוחות זדון כאלה ישתלטו כליל על מבואיה ומוצאיה — אני נזכר מבלי משים במעשה שהיה, כאשר ביקרתי לפני ט"ו שנים, בימי סיורי בארה"ב, את שיקאגו, כרך המילינים, המפרסם

על תעתועי ספרות

(קטעים ממאמרו של ש. שלום שהתפרסם במוסף הספרותי של „דבר")

באחד הלילות הביאני שם סופר אמריקאי נודע אל מועדון „אָקס־קלוזיבי" ברובע המפואר שבעיר. הקירות שיש, הנברשות בדולח, הרהיטים מהגוני, בריפוד משי וק־טיפה. משרתים במדים ססגוניים עם כפתורי כסף מקבלים פניך בקידות והשתחוויות ומושיבים אותך בין אנשים לבושים מקסורן שחור וצווארון לבן נוקשה ובין נשים בשמלות פאר, שתכשיטיהן זהב ופנינים ואבנים טובות למכביר. השולחנות ערוכים בכל טוב ה־יבשת, והמשקאות שמפאן ובראנדי וקוניאק וליקר עם תווי הפירמות המהוללות ביותר.

טרם נשב לסעוד החלה פרשת ההיכרות ההדדית. פלוני רופא מפורסם, אלמוני מתימטיקאי מהולל, שלישי עורך דין ידוע־שם, רביעי פרופיסור מפורסם לסגנון וכן האח־רים — כולם שמן וסולת, בעלי שמות ותארים. והנשים — לא רק חן ויופי, הוד והדר, אלא גם הכמה, אָספרי, חיוניות שופעת. סעודת הערב, שעלתה למארחי טבין ותקילין, היתה מן המשו־פעות ביותר, שזכיתי להן בסיורי המקיף ביבשת אמריקה. אם כי משהו בכל אותה תכונה נראה לי מופרז מדי, דמיוני, מלאכותי, וכמו תלוי על בלימה.

כשליווני מארחי בשעה מאוחרת בלילה אל בית מלוני, שאלתיו לטיבו של מועדון זה ולמה הביאני לשם. השיב לי, כי כוונתו היתה להמחיש לפני אחד מגידולי הפרע המוזרים ביותר של הציוויליזציה הכרכונית. מועדון מהולל זה הוא, לאמיתו של דבר, מיפגש הגאנגס־טרים המסוכנים ביותר בשיקאגו. פלוני הרופא המפורסם גרף את מיליוני הדולרים שלו מניתוחים מפוקפקים, ולא מרחמי שמים. המ־תימטיקאי המהולל הוא מומחה גדול לזיוף חשבונות. העורך־דין הנודע נהירים לו שבילי השוחד ההופכים ללבן את המשפטים השחורים ביר־תר. הפרופיסור המובהק לסגנון הוא „חרב להשכיר" המזומן לכל כתב פיגול והשמצה. וכן הנשים הנכבדות — כולן זונות מפורכסות סרסוריות נסתרות לכל מיני עיס־קות שבין „המפורסמים" הללו ובין לקוחותיהם, אילי השוד והפשע הנזקקים להם.

כאשר סיים מארחי את דברי הסברו הייתי כנדהם. אם כאלה הם פני החברה האנושית „הזוהרת" — כלום אין פצצת המימן סוף־הפסוק המתאים לה ביותר? ניחמני מארחי ואמר: „גם אני שאלתי עצמי תחילה את השאלה הזאת. ואילם מצאתי גם את התשובה עליה והתנחמתי. המתימטיקאי ה־מהולל הזה, היודע לסלף הישרה הוא אמנם פילפלא חריפתא, אבל איינשטיין הוא לא יהיה לעולם.

השד יודע מה. אין תחליף למ־אוויים הללו וכל תחליף הוא רק תחליף.

החל מסיפורו הראשון חותר יזהר בקו אחיד זה. והוא המכוון ומד־ריך את יזהר בכל דרכו האומנותית. אין יזהר מספר ולא כלום. יזהר עבד לדבר אחד. ואף אותו דבר לא יוגשם לעולם.

מתוך „אפרים חוזר לאספסת", סיפורו הראשון:

„מדוע לא יהיה לנו הכוח לבור לעצמנו מבין המזדמן מתוך ה־שוטף ובא את מה שחסר לנו ב־אמת, את מה שאנו אוהבים, ולד־חות בכוח רצוננו את מה שאינו נראה בעינינו ולא להסכים לו, לא להניח, לא לותר ולא להכנע!" „ומכל מקום שלא לשיר הלל ו־תשבחות לאזלת היד ולכנותה עניה צנועה ודרך למופת... לא!"

יהיה פרויד, הפרופיסור לסגנון המהבר כל כתב פלסתר בעד בצע כסף לעולם לא יהיה לא קפקא ולא ג'ויס, לא פרוסט ולא הרמן ברוך; וכן כל האחרים. המפורס־מים והמהוללים כאן המשתמשים בכשרונם שימוש שאינו מהוגן. גבול הושם ליצירת הרוח האנושית העוזבת את חוקה הפנימי, את הענווה ואת יראת־הכבוד בפני עצם מהותה ונמכרת למטרה החיצונית באמצעים לא כשרים. הפריחה הקיק־יונית, הבלתי נקיה, מזהמת את השורש. ההצלחה החיצונית החט־פנית מכחידה את נשמת המצליח. ובמקום שאתה מוצא סיבה לדאגה וחרדה, עליך למצוא מקור עידוד, כי אכן נצח הרוח האנושי לא ישקר וסוף הנצחון לבוא"...

עד כאן דבריו הנמלצים של מארחי, שאני מרשה לעצמי לתתם עניין לנושא שהתחלתי בו, בכללו.

ואולם אשר לספר הנזכר למעלה, „דרכים להבנת השירה", החורץ משפט אחר משפט בשרירות לב שקופה, מן הדין שהוא עצמו יישפט באותם „הדרכים" על ידי הסיפור דלהלן, שסיפר לי ח. נ. ביאליק ז"ל בקשר לספר אחר כמותו, שהו־פיע בשוק הספרים בימים ההם. מעשה בשני רוכלים יהודים, שומרי כשרות, שמכרו כל סחורתם בכפר של גויים עד שעה מאוחרת בלילה. כשחזרו אל עיירתם, והם רעבים וצמאים, נכנסו לפונדק יהודי שב־דרך לסעוד את לבם. היתה השעה מאוחרת והפונדקית מנומנמת, וכש־ביקשו שני הרוכלים מרק חם עם איטריות, שפתה הפונדקית את הסיר במטבח האפל, אך במקום לחתוך את לוח הבצק חתכה בטעותה את סמרטוט הכלים המשומן לפסים־פסים ושמה אותם במרק. משהעלתה את שתי הצלחות המהבילות על שולחן האורחים, נגס האחד נגיסה קלה מן הבליל ודחהו הצידה. השני לעס ולעס ולא יכול לבלוע מאומה. לבסוף נתרתח והתריס כנגד חברו: „מה זאת? אתה יושב לך בטל, ולי אתה נותן ללעוס וללעוס?" השיבו חברו ב־שלווה גמורה: „אתה עודך סבור, שאלה הן איטריות, על כן הנך לועס ולועס. אני — בנגיסה ראי־שונה נודעתי, כי סמרטוטים הם!"

ראויים דברים אלה של המ־שורר ש. שלום להלקח לתשומת לב. תוקם ועדה של אנשי רוח לבדיקת ספרי ההגות המוצאים לאור, שתבחן את הספרים ותמ־ליץ על הראויים לכך ותוקיע את „רבי־המכר". יחזרו אנשי ה„ספ־רות המקצועית" הנ"ל לכתיבת ספרי ג'מס בונד, ויניחו את „הד־

לאם כל

אהבתי
תמר אמיר
מחבוי שרש,

גחנתי
לרגן השיר
ביער חרש,

טבורי
עד יישיר
אלי גדש —

טללים
ורגבים.

מ. מנחם

מראה רגיל, יומיומי, ב־„בר אילן"; סטודנטים חובשי כיפות לראשם פוסעים בין המדשאות הנרחבות כ־שתיק גדוש ספרים ומחברות תחת בית שחים. סטודנטיות טופפות בין חדרי ההרצאות ממהרות להכנס לאחד החדרים, לישב ולהוציא מחברת.

מראה שטחי מאוד. שכן, הכלל ניכט מן התמונה. אולם, הבה ננסה לחדור לתחום הפרט, מתוך מגמה להוציא מסקנה כוללת.

המסקנות שנסיק יכולות להיות מרחיקות לכת לא רק לגבי תחום חינוך היסוד, כי אם גם — ובעיקר — לגבי דמות הישראלי הדתי הצעיר.

אמרנו — סטודנט דתי, או שמא סטודנט חדא ודתי חדא? וב„סטודנט" אין הכוונה המילולית ל„לומד" בלבד, אלא לצעיר או צעירה הלומדים. האם הוא סטודנט שהינו גם דתי או דתי שהינו גם

סטודנט בר־אילן 1965

סטודנט? האם הדת נותנת צביון מיוחד לעצם היותו לומד או שמא אין קשר בין זה לזה.

נוכל לומר, כי אין מקום לנושא הדת בלימודי המתימטיקה, דרך משל. אולם נוכל גם לדמות בנפשנו כי אם אותו סטודנט היה לומד פיזיקה היתה הדת תופסת מקום בלימודיו או לא. ההיה הוא רואה את הפיזיקה בעין אחרת מאשר רואה אותה סטודנט שאינו דתי?

אולם, הלימוד אינו ענין לכשלעצמו בלבד. דרך ארץ קדמה לתורה ויחד עם זה משתלבת עמה למיזוג אחד.

לפיכך, יש לראות כי הלומד אינו מרכיב בתוכו רק את פרודות החומר הנלמד. התנהגותו ודעותיו מכסות, כביכול, על החומר הנלמד.

לא נוכל לענות על השאלה הרכילאית — איך הוא ראובן?, בתשובה: „הוא לומד" לעומת זאת נוכל לענות: „ראובן בחור הגון. נוסף לכך הוא לומד". יש לקשור קשר אמיץ את ההתנהגות עם המעשים. והתנהגותו של הסטודנט הדתי אחוזה בקשר בל ינתק לדת.

אמר פעם רב צעיר ידוע: „מהו ההבדל בין נער דתי לנער שאינו דתי? קטן בלבד. הדתי רק משגיח על כשרות, מניח תפילין ואינו נוסע בשבת!" נוקב, אבל זו כמעט המציאות. הצד החיצוני של הדת תפס מקום רב יותר מאשר הצד הפנימי. הדינמיות סחפה עימה ורמסה חלקות יקרות של הרוחניות. אך לא את כל החלקות.

המצב רחוק מהיות אידיאלי. רחוק מאוד. חינוך ישיבתי מעמיק וכן מכסה לפעמים על הפירצה האיומה הזו, שהינה פועל יוצא — אם כי לא בהכרח — של החינוך המודרני.

מן המפורסמות הוא שבעיני הציבור הלא דתי מתיחדת דמותו של הצעיר הדתי לא רק בשל מעשיותו הדתית כי אם גם בשל רוחניותו. אך תגובה חיצונית מוטעית אינה חייבת לשמש גורם להזנחת אמת פנימית. אמת המידה — כקדמא דנא — אסור לה שתירא „מה יאמרו" או ליתר דיוק „מה הם אומרים", עליה להיות מודרכת ע"י היסוד האמיתי הצרוף.

„אצלי הלימודים הם הבילוי העיקרי"

הלכנו אצל סטודנטים רבים ב„בר אילן" ושאלנום בקשר לבעיות הלימודים והבילויים. רובם — אם לא כולם — חפצו מסיבות שונות בעילום שמם. לפיכך השמות שיובאו להלן בדויים המה.

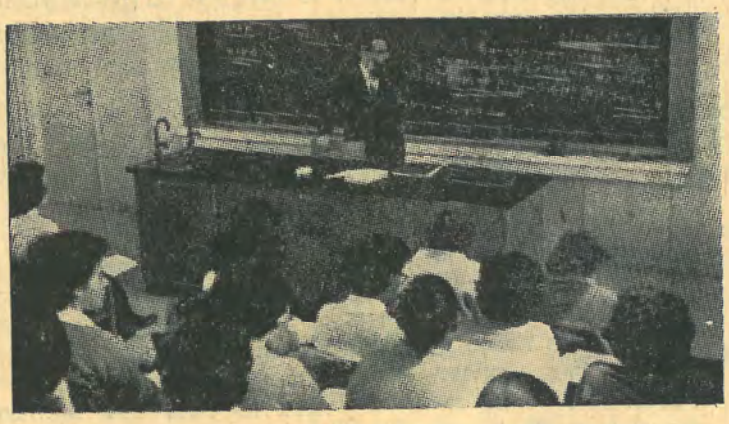

לומדים?

אולי מקשיבים לשעור. ללמוד אין יודעים אצלנו

אלי הלומד שנה ראשונה אנגלית כמקצוע ראשי וצרפתית כמשני, יודע לספר כי מטרת לימודיו היא אחת: התקדמות בחיים. במלים אחרות — מטרה כלכלית. „מה זאת אומרת ללמוד 'סתם'? — הוא תמה — כבן אני חייב לבנות את חיי. הלימוד בא כדי שאתבסס ואמצא פרנסה מתאימה ומכובדת". זוהי אף גישתו ללימודים. לו היתה ניתנת האפשרות לקבל את התואר הראשון תוך חצי שנה לא היה הדבר איכפת לו כלל וכלל. אולם, מאחר והתואר בלבד אינו מקנה לו ידע לגבי החומר, הוא „נאלץ" ללמוד ארבע שנים כדי לרכוש בד בבד את הידיעות והתואר.

מובן איפוא כי אין הוא נוכח בהרצאות באוניברסיטה אשר אינן שייכות לנושאיו הוא. אפילו כשיש לו זמן פנוי או „חלון" בתכנית הלימודים.

לעומת אלי, אומרת בלהט רינה, מהפקולטה לספרות שנה שלישית, כי היא לומדת אך ורק לשם הרחבת אופקיה.

„מקצוע הספרות קסם לי עוד מתקופת ביה"ס העממי ובמיוחד בתיכון. (למרות שבתיכון מצליחים ע"פ רוב להשניא את לימוד הספרות) אני מוצאת עולם שלם בספרות. עולם אשר לגבי רבים אינו קיים בכלל. לא היה איכפת לי כלל וכלל אם לא הייתי מקבלת את התואר אחרי ארבע שנים. ממילא אינני חושבת להפוך את מקצוע הספרות קרדום לחפור בו.

ברור שאני מבקרת גם בהרצאות שאינן שייכות ל„נקודות" אותן עלי להשיג. כשיש לי שעות פנויות בין הרצאות — ואין אני מצטערת במיוחד עד כך — אני „ממלאת" אותן בהקשבה להרצאות אחרות. כמו כן, אני משתדלת להיות נוכחת בויכוחים ספרותיים, בפגישות עם סופרים וכו'.

מאחר והלימודים „גוזלים" ממני חלק ניכר משעות היום, אין באפשרותי לבלות במקומות בידור. לגבי — אומרת רינה בכנות — הלימודים הם הבילוי העיקרי.

ולפי הבעת פניה נקל היה להשתכנע.

אולם — בשעות שאינה מבלה במאמרים ובסיפורים מבקרת היא בסרטים. שלוש פעמים בחודש בערך.

בילוי אחר שלה הוא קריאת ירחונים ושבועונים. מפעם לפעם היא מציצה בכתבי העת הללו וזוכה לשעה קלה של התפרקות קלילה. אהובים עליה במיוחד „לאשה" (כמובן!) ו„טיים".

„אני טיפוס שאוהב לעזור"

לעומת גישה זו, מגלה דני, הלומד שנה שניה כלכלה, מעשיות יתר. הוא לומר כלכלה משום שזה מעניין אותו ויסייע לו במקצועו לעתיד. הוא רוצה, כמובן, להיות כלכלן. יחד עם לימודיו הוא עובד בבית כלכלי בתל אביב וזוכה להשלמה מעשית ללימודי התיאוריה. אין הוא לומד מתוך הנאה צרופה. החשבון הקר של „מה יצא לי מזה" תופש בשיקוליו מקום נכבד. הוא לומד כעשרים וארבע שעות במשך ארבעה ימים בשבוע. ביתר הזמן הוא עובד במשרד, קורא חומר הקשור להרצאות ואינו מתנזר מבילויים. הפיסף הוא הנכון.

דני הולך לפחות אחת לשבוע לסרט ופעמיים בחודש לתיאטרון.

כבילוי נוסף הוא רואה קריאת ספרים שאינם שייכים לכלכלה. הוא נהנה לקרוא ספר טוב משל היה חוזה בהצגה טובה. כך, בכל אופן, נהנה הוא מ„החי על המת" של אהרון מגד ומ„יומן" מערכת סיני" של דיין („ספר מצוין!" — הוא מדגיש). דני אינו מבקר בהרצאות נוספות על אלה שהוא חייב בהן. הוא ביקר פעם בכמה הרצאות בפקולטה לספרות והחליט כי בזמן הזה הוא יכול להשלים חומר בנושאיו הוא.

מזוית ראיה שונה רואה רותי, הלומדת סוציולוגיה, את לימודיה הגבוהים. מטרת לימודיה היא עבודה סוציאלית. הן משום הסיפוק שבעבודה ותנאיה והן משום הסיבה — או כדבריה — „אני טיפוס שאוהב לעזור"... יותר איכפת לה שתצליח בעבודתה מאשר תרויח כמה לירות נוספות בעבודה אחרת, קלה יותר.

לפיכך, אחרי שמיעת ההרצאות שבתכנית הלימודים שלה, היא שרמעת הרצאות נוספות אך ורק בנושאיה.

רותי מרבה לבלות. היא אוהבת תיאטרון (שלמה ושלמי, משפט פיתגורס, פרשת אופנהיימר), אוהבת סרטים (זורבה היווני טייסת 633 ועוד) ובכלל — אוהבת להשתתף במסיבות, לרקוד ולעשות שמח.

בנימה פילוסופית היא שואלת — „אם לא עכשיו אימתי?"

בפדרת הכתבות „סטודנט בר־אילן 1965" נעמוד על דמותו של הסטודנט הדתי, מגמותיו, יחסו ללמודים, תכלית למודיו יחסו לפעילות צבורית וכו'.

נשתדל להקיף את עולמו של הסטודנט ולשרטט את קוי הדמויות, שיצטיירו לנו.

כתב: מיכלסון מנחם

הלימודים כאמצעי בלבד

דעות אלה שהבאנו, הינן הבולטות ביותר ואילו כמה מהן משקפות נאמנה את המצב.

קשה להקיף בסקר חטוף את כל הסטודנטים ב„בר אילן". יתכן, ומבחינה סטטיסטית, כמה עשרות הסטודנטים עמם נפגשנו מהווים חתך נאמן של הלך הרוחות והדעות באוניברסיה.

מכל מקום, בסיכום נתברר שרוב הלומדים מתיחסים ללימודיהם כאל אמצעי בלבד להשגת המטרה, השגת מקצוע מכובד ואקדמאי.

ביתר חריפות התבטא אחד הנשאלים שאמר כי סיום לימודיו יצרפו למעמד החברתי הגבוה במדינה. כזו אף הגישה ללימודים. גישה קרה של הכדאיות שבדבר.

מעטים מאוד לומדים לשם הלימוד בלבד. מעטים — מבין הצעירים, כיון שרוב המבוגרים כן לומדים למען האידיאל

אחד מהם התבטא כך: „תמיד חפצתי ללמוד לא מתוך הכרח ולא מתוך כפיה. רציתי ללמוד דברים שאני אוהב ללא הצל המאיים של „ואם לא אצליח". עתה, משהגני נשוי ובעל מקצוע — אשר הלימוד לא ישנה לגביו כי הוא זה — אני נהנה הנאה שלמה.

אין להאשים את השאר באופן אישי. כי הרי זו הרוח של המאה שלנו, רוח הכדאיות, הרווחיות שלא קל להימלט ממנה.

בנקודה השניה בה נגענו, בעיית הבילויים, נתברר כי אפשר למצוא מכנה משותף למרבית המשיבים.

הנושא הוא פונקציה של העומס שהלומד מטיל על עצמו ויחסו ללימודיו. באם העומס רב — הבילוי נמצא חסר. באם היחס ללימודים רציני יותר, גם אז „סובל" נושא הבידור. אולם בכל זאת, אין „נזירים". פה ושם נמצא זמן לסרט, תיאטרון או מסיבה.

בפרק הבא נעסוק ביחס לפוליטיקה ומדיניות וביחס לפעילות צבורית.

התואר: אמצעי, תכלית, או הכרח

מי מבלה כך?
תחרות שחמט עם רב־האמן סמיסלוב

הדרך אל התואר

משאל זוטא על בעית ה-ב.א. במדעי הרוח והחברה הנדונה עתה בסנט

זה חדשים אחדים שמחלוקות באוניברסיטה שמועות (לא חסרות יסוד) על כונה מצד הסינט והמועצה האקדימית לעבור לשיטת בחינות ב.א. בכתב, במקום הבחינות בעל־פה שהיו נהוגות עד עתה.

מובן ששמועות אלו, בנושא כה חשוב וקובע, גרמו לתסיסה רבתי ולויכוחים כוערים בין הסטודנטים, ובעיקר בין אלה שחכל התליה עומד או־טו־טו להתחדק על צוארם, קרי תלמידי שנה ג' וד'. אצל שנה ב', ואין צריך לומר שנה א' מצאנו אדישות ראויה לציון, אך סבירה בהחלט לאור מימרת חז"ל: „ריח לצרה בשעתה" (שימו לב להנחה הסמויה המסתתרת במשפט זה...).

היטיב לבטא הרגשה זו א.ש. (דב) תנ"ך, די"ש — שנה ב: „הבעיה אומנם תהיה חשובה עבורנו בעוד כמה שנים, אולם אינה מכבידה ע־לינו כרגע, ובכלל מה הבטחון ש־אגיע לשנה ד, ואם כן למה לי לשבר את ראשי כבר עכשיו..."?

אולם אנחנו היינו יותר איכפת־ניקים, החלטנו לגלות „אחריות צי־בורית", וניגשנו למשש את הדופק (...) ולמדוק את חומרתה של ה־בעיה ואת הרגשתם ומחשבתם של אותם סטודנטים שהקולר תלוי ב־צוארם.

ראשית חכמה פנינו אל יו"ר ההסתדרות בדימוס, משה יצחקי, ש־ירד ל„שדה בוקר" שלו מרצונו הטוב. כדי להרים את המורל פתחנו בשאלה פרובוקטיבית למדי:

„מהי הרגשתך כאקס־יו"ר, האם אינך מתגעגע לתפקיד אותו מלאת משך יותר משנה וחצי?"

משה לא נראה מופתע מהשאלה ובבת־שחוק על שפתיו הוא מסביר לנו שהפרידה היתה אמנם קשה מעט (יותר משהעגל רוצה לינוק וכו') אולם לדעתו לא נשקפת באופק ס־כנה רצינית של הישנות פרשת „שדה בוקר" ולו בגלל העובדה שהוא איננו רואה סיכויים רצי־ניים להקים משהו מעין רפ"י ב־בר־אילן... אין, פשוט, מישהו ה־מוכן לשחק את תפקידו של אל־מוגי (והכל בגלל הבדיחות כמובן, אגב, שמעתם את הבדיחה האח־רונה עליו? לא, אז, זה ככה — הוא נכנס למשרד בבוקר, וסיפר למזכירה שכואב לו נורא הפה, בגלל שהוא קרא כל הלילה... מצחיק, אה? אז למען האמת תד־עו לכם שאין לו בכלל מזכירה אחרי שעזב את משרד הפיתוח).

אבל נחזור לענינו.

שאלתנו השניה טעונה חומר נפץ לא פחות: „האם תוכל למסור לנו בקיצור נמרץ את השתלשלות פר־שת בחינות ה־ב.א. (לתועלתם של תלמידי שנה א' שאינם בקיאים עדיין בפרטי הבעיה)?

מסכם משה: לפני יותר משנה עוררו מספר פעילים בהסתדרות הסטודנטים את הבעיה בכללותה. טענתם היתה להשוות המצב לשאר מכללות לבטל בחינות ה־ב.א. ב־מדעי הטבע (הנערכות בסוף שנה ד'). כדי להשיג תוצאות — נמ־נעו מלדרוש בצורה אולטימטיבית והסתפקו בתחילה רק בהעלאת הבעיה לדיון בפני המועצה האק־דימית (גוף הכולל קרוב ל־40 מרצים). זו מינתה ועדת משנה לבירור הבעיה, ומסקנותיה נמסרו לנו כעבור זמן מה. לצערנו היו מסקנות אלה רחוקות מאוד מהנ־חוץ במדעי הטבע, אם כי הניחו את דעתנו בכל הנוגע למדעי הרוח. על רקע זה נערכה שביתת לימו־דים בת יום אחד בשבוע האחרון לשנת הלימודים תשכ"ה. ובתגובה על כך דחה הסינט את הדיון ב־שאלה לתחילת תשכ"ו. בתחילת תשכ"ו נפגשנו פרנקל ואני עם הרקטור, הוא הבטיח שהסינט ידון בבעיה, אבל סירב להתחייב על מועד מסויים. כרגע המצב הוא שהסתדרות הסטודנטים הסמיכה ו־עדה מיוחדת בת 7 חברים לטפל בבעיה זו.

אולם כבר בשלב זה התעוררה בעיה נוספת בקשר למדעי הרוח והחברה. לפי הצעת ועדת־המשנה של המועצה האקדימית, יהיו בחי־נות הב.א. בכתב משך 5—6 שעות במקום חצי שעה עד שעה בעל־פה כפי שהיה עד כה. הצעה זו גרמה לחלוקי דעות וויכוחים סוערים בקרב ציבור הסטודנטים, עד כמה שידוע לי.

„ומה דעתך?" לחצנו בנקודת התורפה.

דעתי האישית — משיב משה — היא בעד בחינות בכתב דווקא, אולם כדאי שתמששו את הדופק אצל ציבור הסטודנטים, „פוק חזי מאי עמא דבר".

כיון שלא היתה לנו ברירה, וה־עם לא בא אלינו, ירדנו אנחנו אל העם, וניסינו לערוך משאל „גא־לופ" קצרצר כדי לראות לאן נו־שבת הרוח.

הטיפוס „העממי" הראשון שנז־דמן לנו היתה סטודנטית חינגית (22 לדבריה) מהמחלקה להיסטוריה כללית, ולסמרות כללית.

י.ק. (שנה ד') תושבת ב"ב מחיי־כת לשמע שאלתנו אם ידוע לה על הבעיה בכלל: „בודאי שמעתי על כך" היא עונה כשחיוכה ה־נצחי של המונה־ליזה אינו מש מפניה אף לרגע קט — „לפי דעתי צריך להשאיר את המתכונת ה־קיימת של בחינות בעל־פה".

„מדוע"? — היקשנו.

ירדנו אל העם

א. הבחינה בכתב איננה מש־קפת את הישגים משך 4 השנים (האומנם...?). יתכן שסטודנט מצ־טיין ייכשל בבחינה הסופית בכתב. לעומת זה, בבחינה בע"פ המרצים יודעים שלפניהם סטודנט שעבד קשה משך כל התקופה, הוא מוכר להם כתלמיד מצטיין, והם מסוגלים להתעלם מכשלון מקרי שלו (ר' שמעון ישראלי — תורת היח־סים...).

ב. ההצלחה בבחינה היא מקרית, כי יתכן שהשאלות יהיו בדיוק בתחום שלא נלמד על־ידי הסטו־דנט. אבל בבחינה בעל־פה, אפשרי לשנות את הנושא ולעבור לתחום אחר. גם מבחינה זו אין הבחינה בכתב מהווה בבואה נאמנה של ידיעות הסטודנט.

ג. בבחינה בעל־פה, במיוחד כ־שעוסקים בטקסטים, יכול הנבחן לתקן עצמו תוך כדי דיבור, כיון שהמרצים עוזרים ומסייעים להת־גבר על התקלות במהלך המבחן, ומכוונים את הסטודנט למסלול הנכון, במקרה של סטיה ממנו. (כמובן, י.ק., בתנאי שהם עושים את זה...).

סיימנו את הראיון עם י.ק. כש־נימוקיה אינם מעידים דווקא על שיא האובייקטיביות במבחנים ב־על־פה.

חפשנו בגרות אחרי מרואיין ש־יצדד בבחינות בעל־פה, אולם קשה היה למצוא בעל־חי כן, ואלה שמצאנו סירבו בתוקף לתת ראיון בנושא זה, אפילו שהבטחנו לפרסם את שמם בראשי תיבות בלבד. פגשנו את י.א. (ספרות ו־די"ש) שזעק נגד המגמה לעבור לבחינות בכתב, אולם כשביקשנו ראיון — השיב את פנינו ריקם. (תמצאו מישהו אחר, לא אותי).

עובדות אלה רק המחישו לנו את הצורך להנהיג בחינות בכתב כדי לחסל את „שלטון הפחד וה־החשבון"...

עברנו את קווי החזית ופסענו אל הצד השני של המתרס — אל מחייבי הבחינות בכתב. תרצו לל־מוד מזה או לא, אבל עובדה היא שהמרואיינים מצד זה לא הסתירו מאומה והסכימו אפילו לפרסום ת־מונתם (הצרה שלא תמיד היה להם בכיס).

זכות בחירה לסטודנט

ראשון נקרה על דרכנו האיש מס' 1 של הסתדרות הסטודנטים, ה־יו"ר החדש מר יצחק פרנקל.

כיאות למחזיק במשרה חשובה זו, בחן מר פרנקל בכובד ראש את צדדי הבעיה, שאיננה חדשה עבורו, והעדיף להשיב על הכל „במכה אחת":

אני מצדד במתן זכות הבחירה לסטודנט" — הסביר לנו בטון רציני ועמוס הרגשת אחריות.

לכל הבעיות המתעוררות ב־שטח האקדימי ובהן מעורבים סטודנטים ושלטונות האוניברסי־טה, דעתי שצריך ללכת לקראת הסטודנט ולהתעלם מקשיים טכ־ניים, כל עוד אין הדבר פוגע ברמת הלימודים.

השאלה: ב.א. בכתב או ב־על־פה, לא הוכרעה רשמית אצל שלטונות הועדה שהוקמה על־ידי הסנט ללבן בעיה זו, המ־ליצה בסוף שנת הלימודים תשכ"ה על בחינות ב.א. בכתב.

כולנו נסכים כי סטודנט המ־סיים 4 שנות לימודים כאן, חייב להתבטא ראוי הן בכתב והן בעל־פה. אולם לא נוכל לדרוש משום אדם ששני כלי הבטוי יהיו יעילים במידה שווה.

דעתי היא כי צריך לאפשר ל־סטודנט שטרח 4 שנים, זכות לב־חור. אם הוא משוכנע כי ב־על־פה, סיכוייו להצלחה מרובים יותר, — יבחן בעל־פה. לעומת זאת אם „אימת" ציבור המרצים חזקה עליו — יבחן בכתב.

אם לרוע המזל, נכשל הסטודנט במועד א', בחינות מועד ב' כפי שנערכות כיום, כיום 3 חדשים, מכבידות עליו מאוד. אני בדעה כי יש לאפשר לסטודנט להבחן שנית כעבור 10—15 ימים מיום שנכשל, וזאת שלא יצא מאוירת הלימודים בה היה שרוי תקופה ארוכה.

בין אם תיערך הבחינה בכתב ובין שתערך בע"פ לא תפגם הרמה. הצעתי ניתנת לבצוע ומי שמכיר את צורת בחינות ב.א. יסכים אתי.

השארנו מאחורינו את „בית ה־יוצר" של הסתדרות הסטודנטים כשבאזנינו עדיין מהדהדות הקרי־אות: „מיכל, 2 כרטיסים לכנר על הגג, מקומות טובים, באמצע". „מיכל, תדפיסי מכתב לקורצוויל". „מיכל, יש עבודה". „מיכל, טלפון". „מיכל תעשי לי כרטיס סטודנט". (ספק התחיל כבר לנקר במוחנו, מיהו השליט האמיתי במשרד, הבוס או המזכירה להבדיל?...)

נגד בחינות ב.א. בכלל

בחוץ פגשנו את יוסף כ. (26) כל־כלה ומדעי המדינה, שנה ג'.

דעתו היתה בדוחה למדי (היא כ־נראה הסכימה לצאת במוצאי ש־בת...), אני נגד בחינות ב.א. בכלל — הכריז גלויות — אחרי 4 שנות לימודים מאומצות מגיע לסטודנט לקבל תואר בלי בחינות גמר. גם באוניברסיטה בארה"ב יש מבחני סמסטר, ואין מבחני ב.א., אולם לעצם הענין, אם כבר בחינה אז אני מעדיף בחינה בכתב שבה ה־אפשרויות רבות יותר, והיא אוב־יקטיבית לכל הדעות. הכנת הש־אלות באופן מדוקדק וניסוחן לפני כן בכתב — ע"י כמה מרצים — מונעים את האפשרות של הצגת שאלות „מכשילות", על פרטים קט־נים, דבר שנותן הזדמנות למרצים מסויימים לגמור חשבונות עם סטו־דנטים „שעלו להם" על הכוונת.

גם הבדיקה של המבחנים ע"י 2 מרצים — מבטיחה קו אובייקטיבי יותר.

בבחינה בעל־פה — קשה להחזיר מילה שנאמרה. היא כבר עשתה רו־שם מסויים. ואילו בבחינה בכתב — ניתן למחוק ולחזור ולכתוב, בלי כל חשש.

ישנם סטודנטים רבים המתרגשים מאוד בבחינה בעל־פה, מתבלבלים ומאבדים את העשתונות בעומדם מול „סוללת המרצים המפגיזים", בקושיותיהם. כנגד זה הבחינה ב־כתב מאפשרת להתרכז בנושאים ובשאלות, ללא התרגשות, והס־טודנט יכול לסדר את מחשבותיו, ולהעלותם על הכתב בצורה מסו־דרת ונאה.

הטענה של קשיי התבטאות בכ־תב אינה עומדת בפני בקורת, כי סטודנט שרוצה לקבל תואר — חייב להיות מסוגל להתבטא נכונה גם בכתב.

תמהנו לשמוע צרור טענות מר־חצות כאלה כבר במכת האש ה־ראשונה, אולם התברר בהמשך ה־שיחה שכבר פעמים רבות עלה הנושא לדיון אצל „החברה" וכבר גלגלו והפכו בו מכל צדדיו.

ואחרון, אחרון חביב, הזדמן לנו אחד מותיקי החברים במועצת הס־תדרות הסטודנטים, כדי לחתום את רשימת הנשאלים:

אמנון וייס (20 פלוס...)), שנה ד' בכלכלה וסוציולוגיה, תושב בני־ברק. אמנון הוא אחד מאלה שהבעיה באמת כואבת להם, מכיון שהיא רובצת ממש על צוארם.

גם הוא טוען בקיצור ולענין:

בחינות בעל־פה של מחצית הש־עה אינן משקפות ידיעות שנלמדו במשך 4 שנים, ביחוד לאור ה־התרגשות הרבה של הנבחן העו־מד פנים אל פנים עם 4—5 מרצים בכירים וראש מחלקה. מאידך גיסא, בבחינה בכתב, יש אמנם התרגשות התחלתית, אולם בסופו של דבר יש אפשרות לסטודנט לחשוב הי־טב על כל משפט ולתקן טעויות בתוך רצף הכתיבה. כך שבסופו של דבר הבחינה היא מושלמת יותר כשהיא נערכת בכתב, דווקא.

משום כך, — מסכם אמנון — אני בעד בחינה בכתב עם אפ־שרות לתקון הציון ע"י בחינה בע"פ תוך 10 ימים מיום המבחן.

לסיום ביקשנו מאמנון תמונה כדי שידעו הבריות במי המדובר. אין צורך — השיב אמנון — כולם מכירים אותי כאן...

בת־קול קורא במדבר אם אינך עונה

תן כל קול לבת קול

כתוב לעתון!

את שגיאות הכתיב נתקן אנחנו

רק אם תשמיע תוכל להשויע

בקורים יירצו, עזרתך תוערך!

עמוד אחרון

כתב
הלל וייס

ההתנצלות של צ'וצ'וקרטס

הרקע: נשף המחניים הגדול בתולדות ברתונה, בו השתתף כל הנוער היווני הדתי.

הנשף ציין את פתיחת שנת הלימודים.

הנפשות הפועלות: צ'וצ'ו־קרטס, — פילוסוף יווני, תרבותניק.

אפלטון = אריק לביא, זמר.

סטאטיסטים = נוער הכיפות הסרוגות.

(המסך עולה)

צ'וקרטס: נו יאלה תתנצל.

אפלטון: טוב בסדר, על מה?

צ'וקרטס: על מה ששרת.

אפלטון: דחילרבק לא כפת לי אבל ראית שמחאו לי כפיים.

צ'קרטס: דוקא בגלל זה.

אפלטון: למה.

צ'וקרטס: ידפקו אותי.

אפלון: הבנתי. אז מתי להתנצל לפני הס־ריפטיז או אחרי?

צ'וקרטס: אפשר באמצע.

אפלטון: בטח רק צריך לשאול את שוש.

אפלטון פונה אל העם:

תראו העם, אני אוהב לשיר שירים גסים.

(מחיאות כפיים סוערות, קריאות יחי אפלטון)

אני מתנצל, זה פשוט הטבע שלי.

העם: צ'וקרטס מקלקל את הנוער, תנו לו תרנגול.

קוקוריקו.

(המסך יורד).

מחמוד חיג'זי יושב ראש בכנסת

עורך העולם הזה שגרשם לכנסת, ה־ציע אמש את מועמדותו של מר מחמוד חיג'אזי כיושב ראשו.

כיון, שלדעתו, מר חיג'אזי מגלם את התכונות הדרושות לייצוג נאות, ודמותו אינה שנויה במחלוקת (של חיג'אזי).

כמו כן עשויה ההצעה לפתור למדינה מספר רב של בעיות.

משנשאל מר חיג'אזי מה דעתו על אפשרות זו, אמר כי יהרהר בדבר. כ"כ נשקלת האפשרות כי מר חיג'אזי יקבל לידיו את תיק המשפטים.

המפד"ל רכשה את „העולם הזה"

סוף סוף זכתה המפד"ל במנדט השנים־עשר, אורי אבנרי סופח לרשימה ללא כל כפיה.

כמו כן סופח תיק המשטרה.

אורי הפגין את רצונו, בעליה לרגל ל־ירושלים בראש שיירה גדולה ועצומה. תוך שירת שירים חסידיים ואחרים.

על מנת למנוע חילול שבת גייס מר אבנרי את משטרת ישראל לשם עזרה בה־קמת המתרסים.

בהסכם שנחתם בין שתי הסיעות התחייבה המפד"ל לקנות לאורי מכנסיים חדשות כל אימת שיגרר על הכביש. צויין במפורש ש־אין המפד"ל אחראית לתוכן המכנסיים.

כן הוסכם כי על מר אבנרי לגלח את זקנו כדי שלא יבוא הציבור לידי טעות ויזהה אותו עם מפלגה דתית אחרת.

אגו"י ופוא"י, מוחות כנגד סעיף זה בטענה שהוא ריאקציונרי ולא יתכן שמפלגה דתית זו או אחרת תחתור תחת חופש גידול זקן.

המפד"ל מצידה התחייבה שלא להפריע ב־שום פנים ואופן למר אבנרי, בארגון ההפ־גנות, צורתן והיקפן.

טכס הענקת גיגית הזהב לגיבור ירושלים (סמלה של הליגה לכפייה דתית) יתקיים ברחוב שבי ישראל בשבת הבאה.

המתקדמת

„זו שמלתי הצנועה"

א. שולמית

חברת הכנסת שולמית אלוני השיקה אמש מקווה חדש בחיפה, המצוייד בכל השכלולים, ביניהם מקפצה.

שולמית אלוני גזרה את הסרט בטקס רב רושם.

היא הופיעה לטקס כשהיא לבושה ב־בגד ים מסוג בלי קיני.

מרת אלוני הוכתה בתדהמה כאשר נתברר לה, כי שאר המתרחצות טובלות ערומות.

בראיון עם עתונאים הצהירה הגב' אלוני: ואני חשבתי את עצמי למת־קדמת, אכן יש חדש תחת השמש.

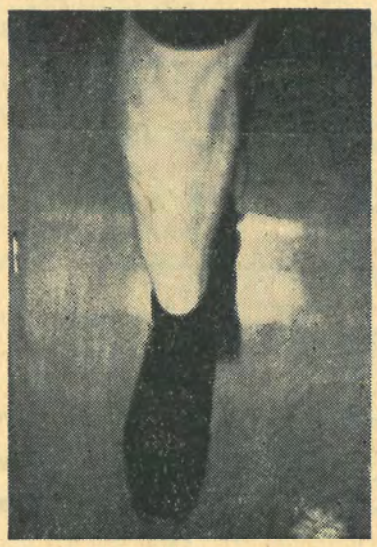

ח ד

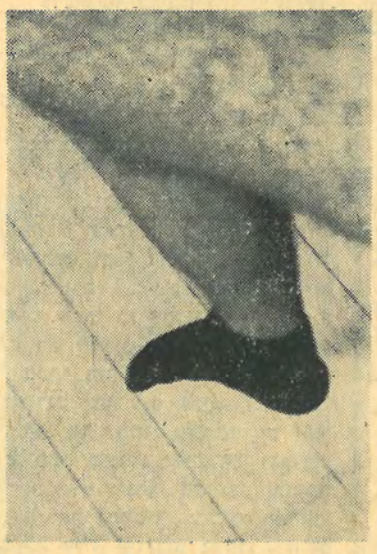

וחלק

גלוי דעת

הצלחנו

לאחר מאבק קשה ואכזרי הצלחנו בשעצמו"צ להאריך סוף סוף את מספר שנות הלימודים.

תואר ראשון — חמש שנים
תואר שני — עשר שנים
ד"ר ממין זכר מי ישורנו

אנו רוצות ללמוד!
כל מעיננו בלימודים!!
אנו לא יכולות להספיק!!!
סטודנטיות שאינן מספיקות
התאחדו!
הועד למען תנו לנו להספיק.
קבלנו אספקה טריה.
כל המסופקים אזלו.
להזדיין בסבלנות.